

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Розвиток ринку міжбанківського кредитування в Україні

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Богодюка Олексія
Олександровича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Серажим Юліан
Віталійович

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	6
1.1. Сутність та особливості ринку міжбанківського кредитування	6
1.2. Класифікація міжбанківських кредитів та механізм їх надання	11
1.3. Нормативно-правове та методичне забезпечення міжбанківського кредитування	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	22
2.1. Сучасні тенденції міжбанківського кредитування в Україні	22 30
2.2. Дослідження впливу монетарної політики НБУ на міжбанківське кредитування	37
2.3. Аналіз динаміки, структури та ефективності здійснення операцій на міжбанківському кредитному ринку України	
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	44
3.1. Досвід зарубіжних країн щодо міжбанківського кредитування	44
3.2. Вплив нових продуктів на міжбанківський кредитний ринок України	58
3.3. Перспективи розвитку ринку міжбанківського кредитування в Україні	63
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах економічного розвитку країни, коли залучення строкових депозитів ускладнюється внаслідок дефіциту власних оборотних коштів та високих темпів інфляції, зростає значення ринку міжбанківського кредитування під час формування ресурсної бази банків.

Основною перевагою цього виду ресурсів є висока мобільність цих коштів, головним недоліком – їх відносно висока вартість. Усе це обумовлює необхідність аналізу міжбанківського кредитування як джерела формування ресурсів банку.

Міжбанківський ринок – частина ринку позикових капіталів, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються та розміщуються банками між собою. Міжбанківський механізм є основним джерелом позикових кредитних ресурсів комерційних банків, джерелом коштів для підтримки платоспроможності балансу та забезпечення безперебійності виконання зобов'язань.

Залучення міжбанківського кредиту здійснюється або самостійно банками шляхом прямих переговорів, або через фінансових посередників.. Залучення ресурсів здійснюється також у вигляді централізованих кредитів.

Ступінь дослідження теми. Дослідженню операцій з міжбанківського кредитування банків присвячено наукові праці таких вітчизняних науковців, як М. Д. Алексеєнко [2], Дейсан, І. [14], Заруцька О.П. [16], Кузьмак О. М. [22,23,24], О. Д. Вовчак [8] та інші.

Метою написання магістерської роботи є дослідження операцій міжбанківського кредитування як джерела формування ресурсів банку, а також аналіз стану сучасного міжбанківського кредитного ринку України.

Задля реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- дослідити сутність процесу міжбанківського кредитування;
- здійснити класифікацію операцій з міжбанківського кредитування;
- розкрити модель аналізу операцій з міжбанківського кредитування;

- провести оцінку тенденцій у здійсненні операцій на міжбанківському кредитному ринку України;
- проаналізувати динаміку, структуру та ефективність здійснення операцій з міжбанківського кредитування;
- проаналізувати зарубіжний досвід з міжбанківського кредитування;
- розробити шляхи удосконалення операцій з міжбанківського кредитування в Україні.

Об’єктом дослідження є взаємовідносини суб’єктів ринку міжбанківського кредитування, а **предметом** – процес кредитування банків на міжбанківському кредитному ринку.

Методологічною основою виконання дипломної роботи є наукові статті та публікації з питань, пов’язаних з діяльністю банків на міжбанківському ринку та використанням ресурсів міжбанківського кредитного ринку у їх діяльності, а також підручники та літературні джерела.

Інформаційною базою слугувала статистична інформація Національного банку України, банків України та нормативно-правові акти.

У процесі дослідження застосовувалися такі **методи дослідження**: метод аналізу (для загального дослідження показників стану ринку міжбанківських кредитів та проведення аналізу участі, яку бере Національний банк України під час проведення операцій з надання міжбанківських кредитів); метод синтезу (для встановлення взаємозв’язку між основними показниками стану міжбанківського кредитного ринку); статистичні методи (при побудові порівняльних таблиць та діаграм щодо діяльності банків України на міжбанківському ринку за різні періоди).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані банками для оптимізації процесів з аналізу та контролю операцій на міжбанківському кредитному ринку України. Зокрема, запропоновано внесення Запровадження нового механізму забезпечення повернення міжбанківських кредитів та створення Міжбанківського кредитного об’єднання, як єдиного інформаційно-торгового середовища.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Богодюк О.О. Кредит «Овернайт» як інструмент рефінансування банків//Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 365 с. (С.8-15).

Обсяг і структура: випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 73 сторінки, ілюстровані 9 таблицями, 12 рисунками та додатками. Список використаних джерел складається із 54 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РИНКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1. Сутність та особливості ринку міжбанківського кредитування

Міжбанківський кредит посідає особливе місце в системі міжбанківських економічних відносин та через ефективний механізм підтримки ліквідності та перерозподілу фінансових ресурсів, здійснює значний вплив на розвиток і стан банківського сектору та реальної економіки. Запозичення ресурсів на міжбанківському ринку відіграє вагомую роль при формуванні ресурсної бази банку. Отримання кредитів в інших банках дозволяє поповнювати кредитні ресурси банку. При надлишку ресурсів банк розміщує їх на міжбанківському ринку, при нестачі ресурсів банк купує їх на ринку. Ринок міжбанківських кредитів є важливою складовою ринку кредитних ресурсів.

Існує безліч підходів до визначення поняття міжбанківського кредитного ринку. Наприклад, Михайлюк Р. В. визначив, що міжбанківський ринок слід розуміти як частину ринку позичкових капіталів, на якому відбувається перерозподіл вільних грошових ресурсів між комерційними банками та Національним банком України, а також між собою, з використанням різноманітних інструментів міжбанківського кредитування [30].

Інший підхід визначає, що міжбанківський ринок – частина ринку позичкових капіталів, на якому тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщується банками у формі міжбанківських депозитів чи кредитів [35].

Роль міжбанківського кредитного ринку визначається наступними положеннями:

- він є об'єктом державного регулювання;

– служить механізмом впливу державних органів на діяльність комерційних банків, стан грошово-кредитної і валютної системи і безпосередньо на економіку в цілому;

– функціонує у якості важливої складової фінансового ринку.

До ринку міжбанківських кредитів банки можуть входити для оперативного залучення кредитних ресурсів, для розміщення своїх кредитів серед найбільш надійних позичальників або для отримання прибутку від арбітражних операцій.

Ринок міжбанківського кредитування характеризується наявністю:

- учасників ринку – позичальників та кредиторів;
- фінансових інструментів;
- так званих майданчиків, на яких у результаті узгодження попиту та пропозиції кредитів формується ринкова ціна, тобто процентна ставка;
- регулятивних органів, які впливають на ринок з метою забезпечення для всіх учасників умов вільної конкуренції [21, с. 17].

Суб'єктами міжбанківських кредитних операцій є банки, які можуть виступати на міжбанківському ринку в ролі позичальників, так і кредиторів.

Об'єктом міжбанківських кредитних операцій є грошові кошти, що передаються одним банком іншому у вигляді кредитів на умовах, визначених договором [20].

Міжбанківські кредити – одне з основних джерел формування банківських кредитів. При надлишку ресурсів банк розміщує їх на міжбанківському ринку, при нестачі – купує на ринку. До визначення поняття «міжбанківський кредит» також не існує єдиного підходу, можна виокремити наступні версії трактування даної економічної категорії:

Міжбанківський кредит – це система договірних двосторонніх відносин між банком-кредитором та банком-позичальником з приводу перерозподілу тимчасово вільних грошових потоків кредитора на користь позичальника на умовах платності, строковості, поворотності та забезпеченості [2].

Міжбанківський кредит – це форма кредитування банками один одного, це джерело додаткових ресурсів, що надається на невеликий строк [51]. Саме міжбанківський кредит є найбільш оперативним та доступним джерелом коштів у порівнянні із іншими джерелами отримання кредиту. В Україні надання такого кредиту регламентується Закон України «Про банки і банківську діяльність», Цивільним кодексом України, нормативно-правовими актами Національного банку України, кредитними договорами та статутами комерційних банків. Учасниками таких кредитних відносин можуть бути Національний банк України, регіональні управління Національного банку України та комерційні банки, їх філії та відділення, а також міжбанківські об'єднання [2].

Отримання міжбанківського кредиту не надає у розпорядження банку-позичальнику додаткові ресурси, при отриманні міжбанківського кредиту в банку-позичальнику і в банку-кредиторі робиться бухгалтерський запис по дебету і кредиту відповідних балансових рахунків. У результаті такої операції у розпорядженні банку, що отримав міжбанківський кредит, додаткові ресурси не з'являються, що підтверджується рівновеликим збільшенням активу і пасиву балансу [49].

Причини продажу одним банком іншому банківських ресурсів різноманітні:

- відсутність належного попиту і вигідного розміщення ресурсів серед своїх клієнтів;
- необхідність установлення тісніших взаємовідносин між банками;
- купівля ресурсів для виконання обов'язкових резервів;
- прибутковість цієї операції.

Міжбанківські кредити можуть використовуватися як для оперативного регулювання ліквідності балансу банку, так і для надання кредитів вигідним позичальникам (рис 1.1). Особливістю міжбанківського кредиту є можливість оперативного одержання коштів у випадку необхідності додаткових ресурсів.

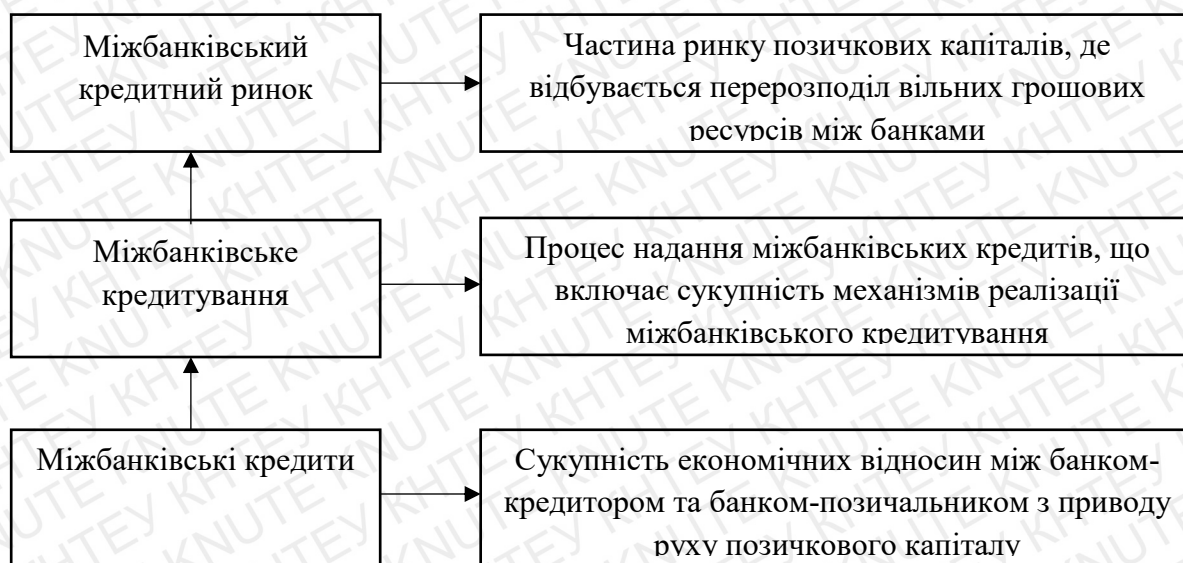

Рис. 1.1. Ієрархічний взаємозв'язок економічних понять міжбанківського кредитування

*Примітка: складено автором за джерелом [23]

На даний момент міжбанківський кредит визнається єдиним інструментом, завдяки якому банки можуть вирішувати наявні проблеми з ліквідністю та дотриманням окремих економічних нормативів, що встановлені Національним банком України.

Зазвичай, міжбанківський кредит є короткостроковим кредитом, який одержується чи надається для забезпечення банківської системи ресурсами, підтримки ліквідності, платоспроможності та стабільного функціонування банків. Традиційно міжбанківські кредити залучаються на строк до одного місяця. Кредити на строк більше одного місяця на міжбанківському ринку вже вважаються довгостроковими.

Джерелом міжбанківського кредиту є тимчасово вільні кошти банків. А специфіка його полягає в тому, що кошти використовуються не для власних господарських потреба банку, а для надання кредиту клієнту. Тому міжбанківське кредитування є формою купівлі-продажу кредитних ресурсів.

Також особливістю міжбанківських кредитів зазвичай є те, що вони дешевші, ніж кредити суб'єктам підприємницької діяльності, проте в той же час

виступають більш дорогим джерелом отримання ресурсів, ніж депозити фізичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності. Згідно з чинним законодавством банк не може надати кредити під процент, якщо ставка даного кредиту є нижчою від процентної ставки, що буде виплачуватися ним за депозитами.

При отриманні міжбанківських кредитів банком, кошти використовуються, як правило, для надання кредитів на більш вигідних умовах для свої клієнтів, а не для власних господарських потреб, що і є специфічною особливістю міжбанківського кредитування.

Банки використовують кредити, залучені на міжбанківському ринку, на наступні цілі (рис 1.2):

Є постачальником коштів для активних операцій банку на інших секторах фінансового ринку
Є інструментом поточної ліквідності банку
Є додатковим джерелом доходу за рахунок різниці між цінами залучення і розміщення кредиту, і за рахунок диференціації ставок по кредитах різної терміновості
Міжбанківські кредити – найбільш оперативно реагують на зміну кон'юнктури ринку
Є одним з найбільш стабільних видів діяльності банку
Дає можливість банкам заробити кредитну історію, зарекомендувати себе з позитивного боку, знайти надійних клієнтів і партнерів

Рис 1.2. Функції міжбанківського кредитування

*Примітка: складено автором за джерелом [22;30]

Міжбанківське кредитування має такі переваги над іншими джерелами поповнення ресурсної бази банків [11]:

1) надійність повернення позичених коштів значно вища, оскільки банки вважаються більш надійними позичальниками, на відміну від інших позичальників;

2) отримання кредиту більш швидке, адже у разі виникнення потреби у ресурсах можна отримати кошти від банку, який має тимчасово вільні кошти, у будь-який момент;

3) присутній короткостроковий характер, тобто міжбанківські кредити в разі необхідності залучаються на досить короткий термін часу.

Таким чином можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку економіки ринок міжбанківських кредитів займає особливе місце, оскільки є додатковим джерелом коштів для підтримки рівня ліквідності.

1.2. Класифікація міжбанківських кредитів та механізм їх надання

У сучасних умовах банки для оперативного залучення грошових коштів використовують можливості міжбанківського ринку ресурсів, на якому відбувається продаж грошових коштів, мобілізованих іншими кредитними організаціями. На сьогоднішній день, коли залучення строкових депозитів ускладнюється внаслідок дефіциту власних оборотних коштів підприємств та високих темпів інфляції, зростає значення міжбанківських кредитів під час формування ресурсної бази банків.

На міжбанківському ринку кредити надаються декількома способами: наданням власне кредиту, використанням векселів чи депозитних сертифікатів, використанням для кредитування кореспондентських рахунків банків один у одного тощо.

Міжбанківські кредити за складом поділяються на взаємні кредити між банками та кредитування НБУ банків. У загальній структурі міжбанківських кредитів переважають взаємні кредити банків (80 – 85%), проте з розвитком банківської системи частка кредитів НБУ зростатиме.

Міжбанківський кредит має такі форми:

– міжбанківські позики на основі кредитного договору і на основі генеральної угоди та співробітництва на ринку міжбанківського кредиту;

- залишки коштів на кореспондентських рахунках, заброньовані на термін під узгоджений банківський процент (оформляється кредитною угодою);
- платіжний кредит у формі овердрафта за кореспондентським рахунком (оформляється договором про встановлення кореспондентських відносин, або спеціальним договором про овердрафт);
- централізовані кредити, що надаються для підтримки певних галузей народного господарства через комерційні банки. Вони найменш вигідні для комерційного банку, тому що маржа по них регулюється НБУ;
- переоблік та перезастава цінних паперів у НБУ;
- централізовані кредити, що розподіляються на аукціонній основі [46].

Основна частина міжбанківських договорів має терміновий характер, але деяка їх частина укладається в безстроковій формі. Це передбачає надання міжбанківського кредиту на мінімальний термін, установлений договором, після закінчення якого кредит переходить у безстроковий, тобто може бути стягнений банком у будь-який час за попереднім повідомленням.

Рис. 1.3. Класифікація міжбанківських кредитів за строками надання

За будь-якої форми договору процентна ставка встановлюється виходячи з рівня, що склався на ринку в день його підписання.

Міжбанківські кредити, надані на терміновій основі, різняться за своїми строками. Найчастіше вони є короткостроковими та надаються з метою підтримання ліквідності банком-позичальником (рис. 1.3).

На практиці використовуються такі основні різновиди міжбанківського кредиту [5]:

- овердрафт за кореспондентськими рахунками: на відповідному рахунку обліковуються суми дебетових (кредитових) залишків на кореспондентських рахунках банків на кінець операційного дня;
- кредити овернайт, які надані (отримані) іншим банком: вони надаються банкам на термін не більше одного операційного дня. Цей вид міжбанківського кредиту використовується для завершення розрахунків поточного дня;
- кошти, які надані (отримані) іншим банком за операціями репо. Ці операції пов'язані з купівлею цінних паперів на певний період з умовою зворотного їх викупу за заздалегідь обумовленою ціною або з умовою безвідкличної гарантії погашення у разі, якщо термін операції репо збігається із терміном погашення цінних паперів.

Окрім того, одним із способів надання міжбанківських кредитів є фінансовий лізинг. При використанні фінансового лізингу між банками основні засоби, які передані у фінансовий лізинг, розглядаються як кредит, що надається на придбання майна за договором лізингу. Банк-лізингоодержувач сплачує банку-лізингодавцю певну лізингову плату, яка включає частину вартості об'єкта лізингу (погашення основного боргу) та процентні платежі за лізинговим кредитом. Фінансовий лізинг є специфічним інструментом ринку та застосовується банками тільки у разі реального руху основних засобів [21].

Ринок міжбанківських кредитів є важливою складовою фінансового ринку, проте єдиного наукового підходу щодо класифікації міжбанківських кредитів до сьогодні не склалося. За рядом класифікаційних ознак можна виокремити наступні види міжбанківських кредитів (табл. 1.1) [9]:

Таблиця 1.1

Класифікація міжбанківських кредитів

№ п/п	Класифікаційна ознака	Види міжбанківського кредиту
1.	За суб'єктами кредитування	- кредити, надані банками; - кредити, надані Національним банком України банкам; - консорціумні кредити – кредити, які надаються банківськими консорціумами (консорціумний кредит надається з використанням: акумулювання ресурсів для надання кредиту у певному банку; гарантування загальної суми кредиту провідним банком або групою банків, які входять до консорціуму; зміни банками-учасниками кредитних ресурсів за рахунок залучення інших банків для участі у консорціумній операції).
2	За цільовим призначенням	- кредити з метою підтримки ліквідності; - кредити, надані з метою подальшого спрямування в активні операції, що використовуються для кредитування фізичних та юридичних осіб для отримання доходу як різниці між вартістю міжбанківського кредиту та доходом від наданих кредитів; - стабілізаційні кредити – кредити, надані Національним банком України на підтримку здійснення заходів фінансового оздоровлення.
3	За строками	- строкові – кредити на строк від двох днів; - до запитання (у т.ч. овернайт)
4	За способом кредитування	- овердрафт за кореспондентським рахунком, відкритий у іншому банку; - кредитна лінія - згода банку-кредитора надати кредит у майбутньому в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовлені розміри за певний відрізок часу без проведення додаткових спеціальних переговорів; - разовий кредит.
5	За забезпеченістю	- забезпечені; - незабезпечені (бланкові)
6	За національною ознакою	- внутрішні – кредити, надані та отримані українськими банками; - міжнародні – кредити, однією із сторін яких є резидент іноземної держави
7	За валютою, у якій наданий кредит	- кредити у національній валюті (гривні); - кредити у іноземній валюті.

Також деякі економісти класифікують міжбанківські кредити в залежності від ступеня ризику, який приймає на себе банк-кредитор.

Кредитний ризик по кожному міжбанківському договору визначається банком-кредитором самостійно. Цей показник в свою чергу впливає на суму, термін, відсоткову ставку по кредиту тощо.

Крім інших банків, кредитором при міжбанківському кредитуванні може виступати НБУ. Розглянемо види кредитів, які Національний банк може надавати банкам:

- 1) кредити овернайт;
- 2) кількісні або процентні тендери;

- 3) стабілізаційні кредити;
- 4) операції прямого та зворотного репо;
- 5) емісія депозитних сертифікатів.

Для здійснення підтримки короткострокової або миттєвої ліквідності банку в національній валюті Національний банк України через постійно діючу лінію рефінансування може надавати комерційним банкам кредити овернайт [26].

Кредити овернайт можуть надаватися банкам:

- під забезпечення державними облігаціями України (крім облігацій зовнішньої державної позики України) або депозитними сертифікатами;
- без забезпечення.

Національний банк також може здійснювати рефінансування банків шляхом проведення кількісного або процентного тендера.

Рефінансування банків здійснюється шляхом проведення тендерів лише під відповідне забезпечення. Національний банк у повідомленні про проведення тендера, виходячи із ситуації на грошово-кредитному ринку, визначає перелік видів забезпечення, які можуть бути прийняті ним при наданні кредиту. Окрім вищенаведених видів кредитів Національний банк України може надавати комерційним банкам стабілізаційні кредити з метою підтримки здійснення заходів фінансового оздоровлення комерційних банків для забезпечення їх ліквідності на визначений ним строк [48].

Стабілізаційний кредит надається платоспроможному банку для підтримки ліквідності на строк до двох років. Національний банк має право приймати рішення про продовження терміну користування стабілізаційним кредитом на строк до одного року. Проте сукупний термін стабілізаційного кредиту після усіх продовжень згідно з Постановою Національного банку України про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України не може перевищувати п'ять років [5].

Також згідно з чинним законодавством Національний банк може проводити з банками операції прямого репо з державними облігаціями України

або банківськими металами та зворотного репо з державними облігаціями України згідно з укладеними договорами на визначену суму та строк. Згідно із нормативно-правовими актами Національний банк України може проводити операції тільки строкового репо (строк операції чітко визначений), але не більше ніж на 90 календарних днів. Кредитування комерційних банків на основі репо-угод складається з двох частин, для здійснення яких укладається генеральна угода між учасниками кредитування про продаж-купівлю державних цінних паперів на певний строк зі зобов'язанням зворотного продажу-купівлі у визначений термін.

Залежно від терміну дії операції репо поділяються на нічне, відкрите та строкове. Між учасниками операції репо укладається угода, в якій повинно передбачуватися наступне:

- 1) термін, сума та ціна державних цінних паперів прямого та зворотного репо;
- 2) перелік цінних паперів, які безпосередньо беруть участь в операції репо;
- 3) зобов'язання продати державні цінні папери зі зворотним викупом, яке повинно кореспондуватися із зобов'язанням викупити ці цінні папери зі зворотним продажем;
- 4) порядок встановлення курсової різниці або % доходу.

Емісія депозитних сертифікатів виступає одним із інструментів кредитування банківських установ. Національний банк здійснює операції з власними борговими зобов'язаннями шляхом емісії депозитних сертифікатів за такими строками [48]:

- один день (овернайт);
- на строк до 90 днів.

Емісія депозитних сертифікатів здійснюється Національним банком України у формі записів на рахунках у системі кількісного обліку. Для всіх банків установлюються виключно однакові умови участі в тендерах з розміщення депозитних сертифікатів. Національний банк України здійснює

розміщення депозитних сертифікатів шляхом проведення кількісного або процентного тендера з використанням засобів відповідного програмно-технологічного забезпечення.

Слід зауважити також, що Національний банк України є кредитором останньої інстанції. Це означає, що комерційний банк може звернутися до нього виключно після вичерпання інших можливостей рефінансування.

Отже, для оперативного залучення грошових коштів банки можуть залучати ряд різновидів міжбанківських кредитів. У міжбанківських кредитних відносинах кредиторами можуть виступати як Національний банк України, так і інші комерційні банки.

1.3. Нормативно-правове та методичне забезпечення міжбанківського кредитування

Аналіз операцій з міжбанківського кредитування передбачає визначення організаційно-інформаційної моделі (ОІМ), побудова якої є необхідною передумовою організації комплексного аналізу.

Метою аналізу міжбанківських кредитів є визначення:

- залежності діяльності банку від міжбанківських кредитів;
- доцільності залучення міжбанківських кредитів;
- ефективності використання міжбанківських кредитів.

ОІМ складається з наступних блоків:

1) Характеристика об'єкту та суб'єктів аналізу.

Суб'єктами аналізу операцій з міжбанківського кредитування виступають аналітичні служби банку, управління банківських установ, працівники структурних підрозділів, відділи бухгалтерської та статистичної звітності, аудиторські фірми, органи банківського нагляду, а особливо банки-контрагенти.

Об'єктами аналізу виступають :

- обсяги операцій з міжбанківського кредитування за певний період;

- розміри доходів за операцій з міжбанківського кредитування за той же період часу;
- розміри витрат за операцій з міжбанківського кредитування за той же період часу;
- фактори, які впливають на показники загальних обсягів доходів та витрат за операціями з міжбанківського кредитування ;
- фактори, які впливають на формування результативності здійснення банком операцій з міжбанківського кредитування.

2) Система показників, що використовується в ході аналізу операцій банку з міжбанківського кредитування.

В ході проведення аналізу будуть використані вартісні (абсолютні розміри обсягів операцій з міжбанківського кредитування, доходів та витрат від них в гривнях), відносні (питома вага операцій з міжбанківського кредитування в загальних активах чи кредитних операціях), якісні (обсяги доходів та витрат, що припадають на здійснення операцій з міжбанківського кредитування). Для більш повного розуміння є доцільним узагальнення системи показників у наступну таблицю. [Додаток А]

3. Джерелами інформації та інформаційним забезпеченням аналізу операцій банку з міжбанківського кредитування є:

- фінансове законодавство, до якого можна віднести: Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, Закони України «Про банки та банківську діяльність», Положення НБУ «Про кредитування», «Правила організації бухгалтерського обліку процентних та комісійних доходів та витрат»,
- нормативно-довідкова інформація, що друкується в таких періодичних виданнях, як «Бюлетень НБУ», «Вісник НБУ» та додатку до нього «Законодавчі та нормативні акти», «Банківська справа», «Фінанси України»;
- планова інформація, що містить внутрішньобанківську документацію по операціях банку з міжбанківського кредитування та доходів від них;

- бухгалтерська та статистична звітність, до якої можна віднести форму «Баланс комерційного банку», форму «Звіт про прибутки та збитки банку», «Звіт про кредитний портфель», що містить зведену інформацію про зміст кредитного портфелю банку, дає загальну картину кредитної діяльності банку та ін.

4. Методи обробки інформації. До них відносяться:

- економіко-логічні - порівняння, групування, визначення питомих ваг, проведення факторного аналізу за допомогою методу ланцюгових підстановок та різниць, елімінування;
- економіко-математичні - побудова багатофакторного рівняння тренду та здійснення на його основі прогнозу обсягів операцій з міжбанківського кредитування шляхом застосування методу найменших квадратів та жорданових виключень.

Аналіз операцій з міжбанківського кредитування слід розпочати з визначення їх частки в загальній сумі активних операцій банку. По даних операціях встановлюється ринкова відсоткова ставка, а так як вони зазвичай короткострокові, то при надлишковій ліквідності банк може отримати додатковий прибуток. Їх розвиток при сприятливій економічній ситуації в країні є позитивним фактором діяльності банку. Для оцінки загальної тенденції розвитку цих операцій аналіз проводиться за довготривалий період.

Аналізується також доходність операцій з міжбанківського кредитування. Для цього використовується звітність банку.

Так, бачимо, що міжбанківські кредити є основою для здійснення міжбанківських кредитних відносин, реалізація яких складає процес міжбанківського кредитування. Відповідно міжбанківське кредитування здійснюється на ринку міжбанківських кредитів.

В дослідженнях чітко прослідковується ієрархія економічних понять, які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. На ринку міжбанківських кредитів вільними кредитними коштами торгують фінансово стійкі банки, в яких завжди є надлишок коштів, і щоб вони приносили дохід, банки прагнуть

розмістити їх у інших банках-позичальниках. Так, у наш час банкові вигідніше позичити кошти іншому банкові, аніж підприємствам, тому що гарантія повернення кредиту банком більша, ніж підприємством.

Для ефективного функціонування міжбанківського кредитного ринку не менш важливим є кредитоспроможність позичальника стосовно такого виду кредиту. Основним інформаційним джерелом визначення кредитоспроможності банку як в цілому, так і на ринку міжбанківського кредитування, є баланс банку.

Міжбанківські кредитні відносини базуються на договірній основі. Тобто, основним документом, який засвідчує здійснення міжбанківських операцій є договір міжбанківського кредиту.

Аналізуючи стан міжбанківського кредитного ринку в Україні, можна стверджувати, що організаційне забезпечення функціонування міжбанківського кредитного ринку ефективно діє завдяки системним та законодавчим органам нагляду, інформаційним службам (рейтингові та аналітичні агенції), належній інфраструктурі (міжбанківські кредитні об'єднання). [34]

Крім того, кожний банк-учасник міжбанківського кредитного ринку має право вимагати від свого потенційного контрагента необхідні документи, які в свою чергу повинні відображати його фінансовий стан чи додаткові документи.

Таким чином, застосування викладеної вище методики проведення аналізу операцій з міжбанківського кредитування дасть можливість керівництву комерційного банку приймати виважені управлінські рішення, а банки-кредитори і банки-позичальники можуть входити на ринок міжбанківських кредитів, задовольняючи свої потреби і цілі, а тим самим здійснюють ефективне функціонування всього міжбанківського кредитного ринку України.

2 РОЗДІЛ

АНАЛІЗ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасні тенденції міжбанківського кредитування в Україні

Міжбанківський кредитний ринок України – важлива складова всієї фінансово-економічної системи, а також невід’ємний елемент банківської системи в цілому.

Міжбанківський кредитний ринок у своїй діяльності керується, перш за все, реалізацією цілей та завдань, які постають перед ним. Комерційний банк входить на ринок міжбанківського кредитування зазвичай для отримання додаткових кредитних ресурсів від інших банків та для підтримки належного рівня ліквідності.

Таблиця 2.1

Основні показники стану міжбанківського кредитного ринку України за період 2014-2017 рр., станом на 31.12.2017*

Дата	Загальний обсяг наданих кредитних ресурсів, млн. грн.	Середньозважена відсоткова ставка, %	
		Усього	у т. ч. за операціями овернайт
2014	1 559 795,80	10,8	10,8
2015	1 122 615,80	21,8	21
2016	331 984,70	18	17,1
2017	89 516,10	12,8	12,3

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Міжбанківські кредитні відносини виникають між банками-кредиторами і банками-позичальниками тоді, коли одночасно виникають потреби у ефективному розміщенні тимчасово вільних грошових ресурсів і потреби іншого банку у залученні короткострокових грошових ресурсів.

Банки можуть залучати кредитні ресурси як на внутрішньому, так і на зовнішньому міжбанківському кредитному ринку.

Банки самостійно встановлюють рівень відсоткової ставки за міжбанківськими кредитами залежно від попиту та пропозиції на міжбанківському ринку, фінансового стану позичальника та рівня облікової ставки [39].

Також при аналізі кредитного ринку доцільним буде розглянути структуру ресурсної бази банків, адже однією із необхідних передумов ефективного функціонування банків та їх фінансової стійкості є стабільність і достатність їх ресурсної бази. В таблиці 2.2 наведено динаміку обсягів кредитування на міжбанківському ринку, а також зміну процентних ставок.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів та процентних ставок на міжбанківському ринку України (крім НБУ) за період 2005-2017 рр., станом на 31.12.2017*

Період	Усього			
	обсяги, млн. грн.	процентна ставка, %	у тому числі	
			у національній валюті	в іноземній валюті
2005	436 087	4,5	5	3,4
2006	729 920	4,2	3,8	4,9
2007	925 005	4	2,5	5,6
2008	1 720 483	10,3	13,2	5,6
2009	787 316	12,2	17,8	3,4
2010	703 454	2,6	3,5	1,4
2011	1 313 270	5,1	8	1,3
2012	1 539 483	8,5	13,1	2
2013	1 084 520	4,1	4,9	2,5
2014	1 067 110	10,8	13,1	4,9
2015	451 207	20,8	22,8	6,7
2016	262 154	15,9	16,9	4
2017	180 961	12,8	13	3,4

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

В залежності від обсягу активів банків структура зобов'язань у них може суттєво відрізнятися, саме тому доцільно буде порівняти даний показник у розрізі груп банків, яка представлена у таблиці 2.3. Як бачимо розмір отриманих кредитів відповідає групі у якій знаходиться банк, чим більша група, тим більше зобов'язань. Але частка міжбанківських кредитів у структурі зобов'язань по всіх групах приблизно однакова і знаходиться на рівні від 15-20%.

Порівнюючи обсяги ресурсів, залучених на міжбанківському кредитному ринку станом на 01.10.2018 року, необхідно зазначити, що найбільшими покупцями таких ресурсів виступають саме банки першої групи, що обумовлено найбільшими масштабами їх діяльності на ринку банківських послуг України. Обсяг залучених ресурсів банками першої групи склав 142482 млн. грн., що складає 68,22 % залучених на міжбанківському кредитному ринку ресурсів усієї банківської системи.

Таблиця 2.3

Частка ресурсів міжбанківського кредитного ринку у структурі зобов'язань банків України, станом на 31.12.2017*

Показник	Група банків			
	Група I	Група II	Група III	Усього по БС
Міжбанківські кредити	142 482	34 479	31 892	208 853
Усього зобов'язань	709 082	179 605	196 221	1 084 909
Частка міжбанківських кредитів у структурі зобов'язань, %	20,09	19,20	16,25	18,51

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Частка ресурсів міжбанківського кредитного ринку у структурі зобов'язань банків першої групи склала 20,09 %, що на 0,84 % менше, ніж у середньому по банківській системі України. Частка міжбанківських кредитів у структурі зобов'язань II групи досягла позначки 19,20 %, що на 0,05 % нижче середнього рівня. Частка ресурсів міжбанківського кредитного ринку у структурі зобов'язань банків третьої групи складає 16,25 %. Цей показник на 2,26 % нижчий від середнього.

Питання ціни надаваних кредитів характеризує процентна ставка, під яку вони надаються, тому доцільно буде розглянути рівень процентних ставок за основними видами кредитів НБУ.

Становлення та розвиток міжбанківського кредитного ринку в Україні були складні та за своєю сутністю тривалим економічним процесом, що було обумовлено аналогічними особливостями ринкового перетворення економіки взагалі та банківської системи, зокрема. Впродовж всього функціонування міжбанківського ринку ситуація на ньому була різною і на неї впливали безліч чинників, такі як фінансово-економічна криза, інфляція, збільшення кількості банків з іноземним капіталом тощо.

Швидке зростання попиту на міжбанківські кредити спричинило інтенсивний розвиток їх пропозиції. До того ж в умовах деградації виробництва і падіння платоспроможності клієнтів (реального сектора економіки), нерозвиненості ринку цінних паперів, у фінансові інструменти яких банки не мали можливості розміщати свої активи, зацікавленість банків в проведенні активних операцій на міжбанківському кредитному ринку зростала.

Для ефективного аналізу діяльності банків на міжбанківському кредитному ринку в загальному, потрібно для початку проаналізувати функціонування міжбанківського кредитного ринку в Україні, враховуючи частку та обсяги міжбанківських ресурсів на даному ринку.

Основним інструментом досягнення внутрішньої рівноваги (тобто оптимальних темпів інфляції та економічного зростання) стає рівень ключової процентної ставки центрального банку, яка впливає на рівень ліквідності в банківській системі, а отже, на обсяги і темпи кредитування економіки. Тому відмова Національного банку України від валютного режиму фіксованого курсу повинна була супроводжуватися системними реформами монетарної політики для підвищення її здатності до оптимального управління банківською ліквідністю через процентну політику і до підтримки валютної стабільності через ринкові механізми. Разом зі структурними змінами економіки це мало би стати запорукою валютної, цінової стабільності й економічного зростання в умовах ринкового курсоутворення — режиму гнучкого курсу. На жаль, такі реформи Національним банком ще не проведені, а управління ліквідністю банківської системи відбувається без орієнтирів на її оптимальний рівень та оптимальний

стан міжбанківського ринку, що призводить до численних проблем монетарної і валютної сфери. [11]

Поруч з міжбанківським кредитним завжди йде міжбанківський валютний ринок, на якому учасники мають можливість закривати свої потреби в іноземній валюті, а також отримувати прибуток за рахунок курсових різниць на момент покупки та продажу валюти.

Починаючи з серпня 2014 року банки почали виконувати ще одну функцію на даному ринку по обов'язковому продажу валютної виручки експортерів, згідно з валютними обмеженнями НБУ. Але вони виявилися надмірними (спочатку 100%, а пізніше 75%, 65% обов'язкового продажу валютної виручки) і, на жаль, не сприяли розвитку ринкових механізмів і збалансованості валютного ринку. Після глибокої валютної кризи і 300-відсоткової девальвації гривні на початку 2015 року введення додаткових жорстких обмежень у березні минулого року дозволило втримати валютний курс у діапазоні 24–27 грн/дол.

Сьогодні існують такі фундаментальні протиріччя у валютній сфері:

- офіційно задекларовано режим гнучкого валютного курсу (тобто ринкове курсоутворення); проте водночас відсутній повноцінно розвинений міжбанківський валютний ринок і ринкове курсоутворення внаслідок жорстких валютних обмежень, зокрема на купівлю іноземної валюти на офіційному міжбанківському ринку. Тобто валютні обмеження є навіть жорсткішими, ніж були в умовах фіксованого курсу. Внаслідок цього у порівнянні з початком 2014 року обсяги операцій на офіційному міжбанківському валютному ринку зменшились у 6–7 разів (рис. 2.1), а основний масив валютних операцій суб'єкти національної економіки здійснюють на неофіційному ринку і за межами країни, що не сприяє створенню стійких передумов валютної стабільності;

- навіть в умовах профіциту платіжного балансу або його стану, близького до рівноваги (у грудні 2015 року профіцит поточного рахунка становив 343 млн дол., профіцит зведеного платіжного балансу — 283 млн дол.; у січні 2016 року профіцит становив 120 млн дол.

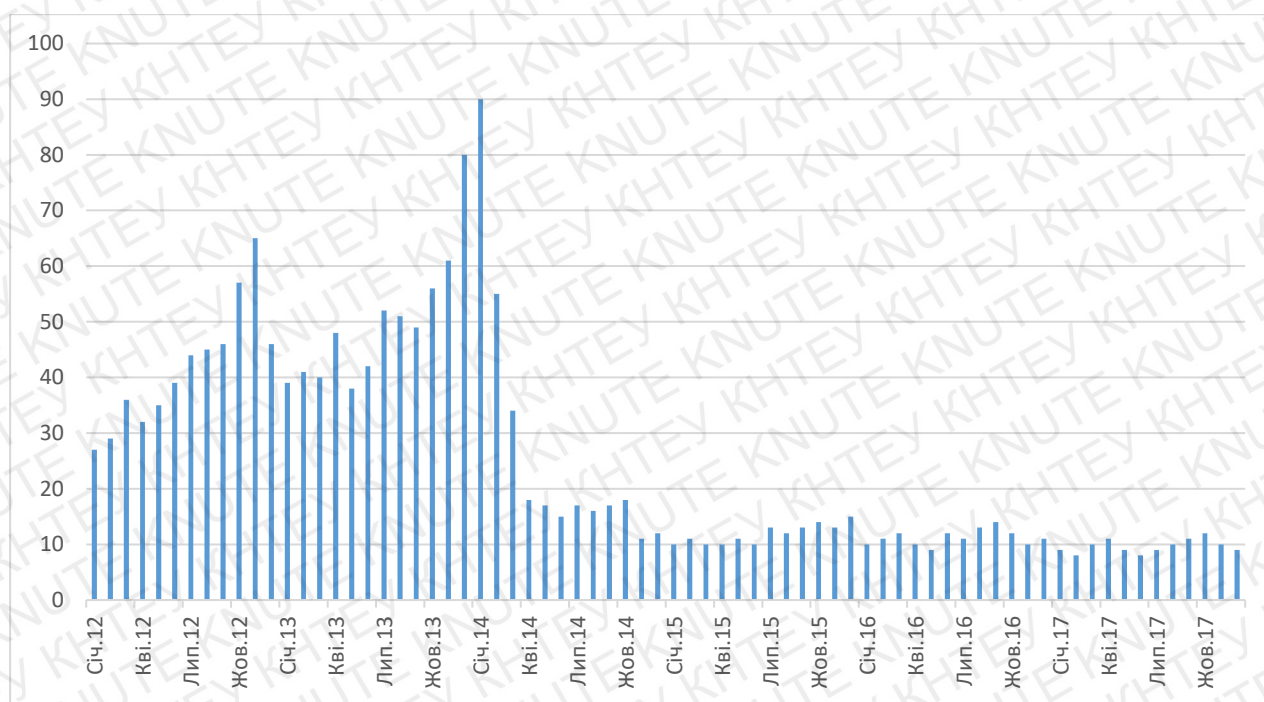

Рис. 2.1. Операції на міжбанківському валютному ринку України у 2012-2017 рр. (купівля і продаж млрд. дол. США), станом на 31.12.2017*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Станом на 01.01.2016 залишки за депозитними сертифікатами НБУ становили 89,8 млрд. грн. (рис. 2.3), а кошти на коррахунках банків — 27,8 млрд грн. (значно менше обсягу обов'язкових резервів), що свідчить про значні монетарні диспропорції — поєднання величезного профіциту ліквідності з критичним дефіцитом коштів у реальному секторі.

Рис. 2.2. Стан міжбанківського кредитного ринку України у 2014-2017 рр., станом на 31.12.2017 р.*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Така монетарна політика щодо залучення коштів за високими ставками призвела до різкого скорочення обсягів міжбанківського кредитування (майже вчетверо), тобто до дисфункції міжбанківського кредитного ринку і перебирання Національним банком його функцій на себе (рис. 2.2).

Таким чином, спостерігається низька ефективність монетарної політики з точки зору виконання її основної операційної функції — оптимального регулювання ліквідності.

В умовах погіршення фінансового становища банків унаслідок девальвації та різкого скорочення обсягу депозитів (рис. 2.3) Національний банк у 2014 році значно збільшив обсяги рефінансування. Це було зроблено як за рахунок активнішого використання стандартних процедур, так і через запровадження тимчасових механізмів підтримки ліквідності, а також пом'якшення умов доступу банків до ресурсів.

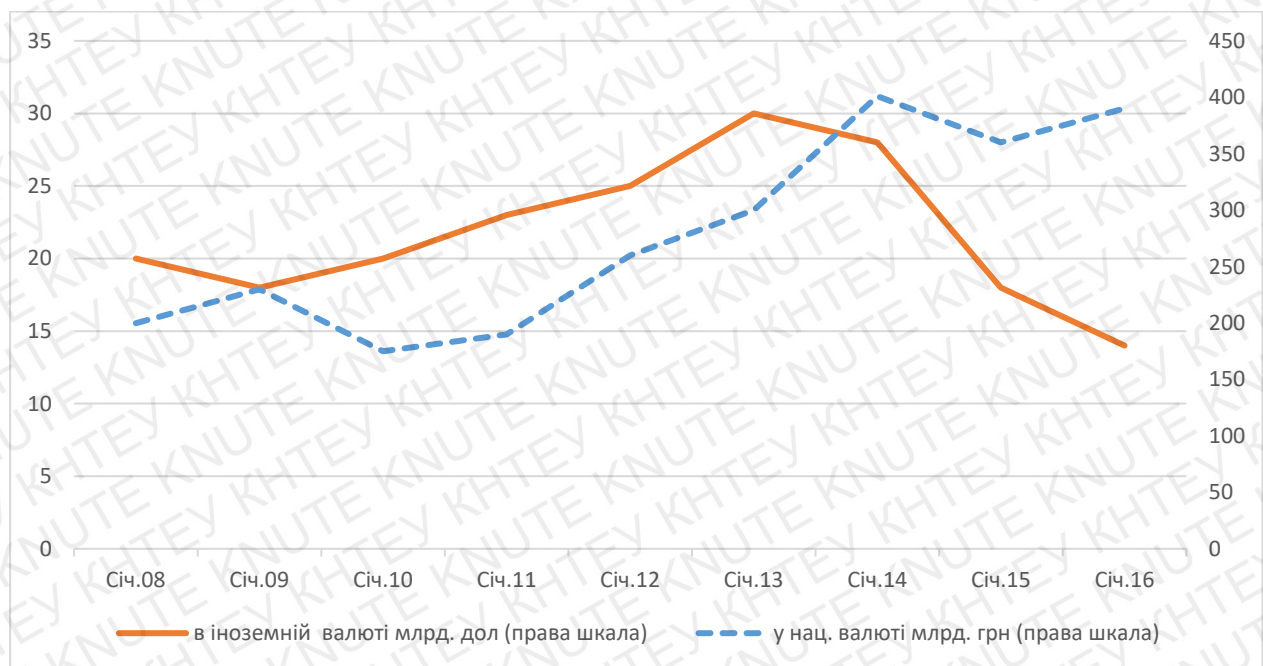

Рис. 2.3. Залишки за депозитами в українських банках резидентів

України у 2008-2017 рр., станом на 31.12.2017 р.*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

У першій половині 2017 року Національний банк емітував відносно “довгі” гроші, які могли бути використані для компенсації відпливу депозитів.

Загалом за лютий 2015 року обсяг кредитів овернайт склав 23,3 млрд грн. Відповідно, офіційний обмін- ний курс наприкінці місяця сягнув 30,01 грн/дол.,

а курс чорного ринку — 35–40 грн/дол. Залишки за кредитами рефінансування сягнули свого історичного максимуму (123,7 млрд. грн.) у квітні 2015 року, після чого з огляду на зниження активності кредитного каналу зазнали суттєвого скорочення — на кінець 2015 року заборгованість банків перед НБУ становила 105,8 млрд. грн. [48]

Найпроблемнішим моментом у процесі рефінансування банків була експансія кредитів овернайт наприкінці 2014-го — на початку 2015 року за від’ємними реальними процентними ставками. Майже 100-відсоткова кореляція щоденних обсягів за цими операціями та зростанням обмінного курсу долару створює підстави вважати, що зазначені ресурси могли створювати додатковий спекулятивний попит на валютному ринку.

2.2. Дослідження впливу монетарної політики НБУ на міжбанківське кредитування

Активним учасником ринку міжбанківських кредитів будь-якої країни виступає центральний банк. Наявність альтернативи ресурсам комерційних банків та достатніх в кількісному відношенні джерел рефінансування є умовою для функціонування всіх секторів грошового ринку. Крім того, надання кредитів рефінансування, які збільшують банківську ліквідність за рахунок зовнішнього джерела по відношенню до ресурсів комерційних банків, є однією з основних форм впливу центрального банку на об’єми та умови міжбанківського кредитування, а також на рівень ринкових відсоткових ставок. Тим самим рефінансування комерційних банків безпосередньо пов’язується з виконанням другої функції центрального банку – функції регулювання грошового обігу. Згідно Закону України “Про Національний банк України ” одними з основних функцій НБУ є: визначати та проводити грошово-кредитну політику; виступати кредитором останньої інстанції для банків і організовувати систему рефінансування. Тому виникає необхідність детального аналізу діяльності Національного банку України на ринку МБК. [27]

Особливого значення операції рефінансування набувають під час кризових явищ на грошовому ринку. Так, центральний банк має змогу негайно

надати на кредитній основі ресурси тим банкам, які потребують їх найбільше у зв'язку з незапланованим відтоком ресурсів, запобігаючи таким явищам, як банківська паніка. Отже, за умов суттєвих економічних потрясінь рефінансування стає дієвим заходом запобігання банківській паніці.

Нами було проаналізовано динаміку обсягів наданих кредитів рефінансування та кількості банків, як отримали такі кредити протягом 2013–2017 рр. (рис. 2.4). Як свідчать наведені данні, обсяги наданих кредитів рефінансування почали стрімко зростати у 4 кварталі 2013 р., що зумовлювалось початком політичної та економічної кризи у країні. Період найбільш інтенсивної кредитної підтримки банківської системи припав на першу половину 2014 р. та супроводжувався стрімким знеціненням національної валюти, хвилею банківської паніки, під час якої НБУ намагався не допустити платіжної кризи в умовах різкого відтоку вкладів. [27]

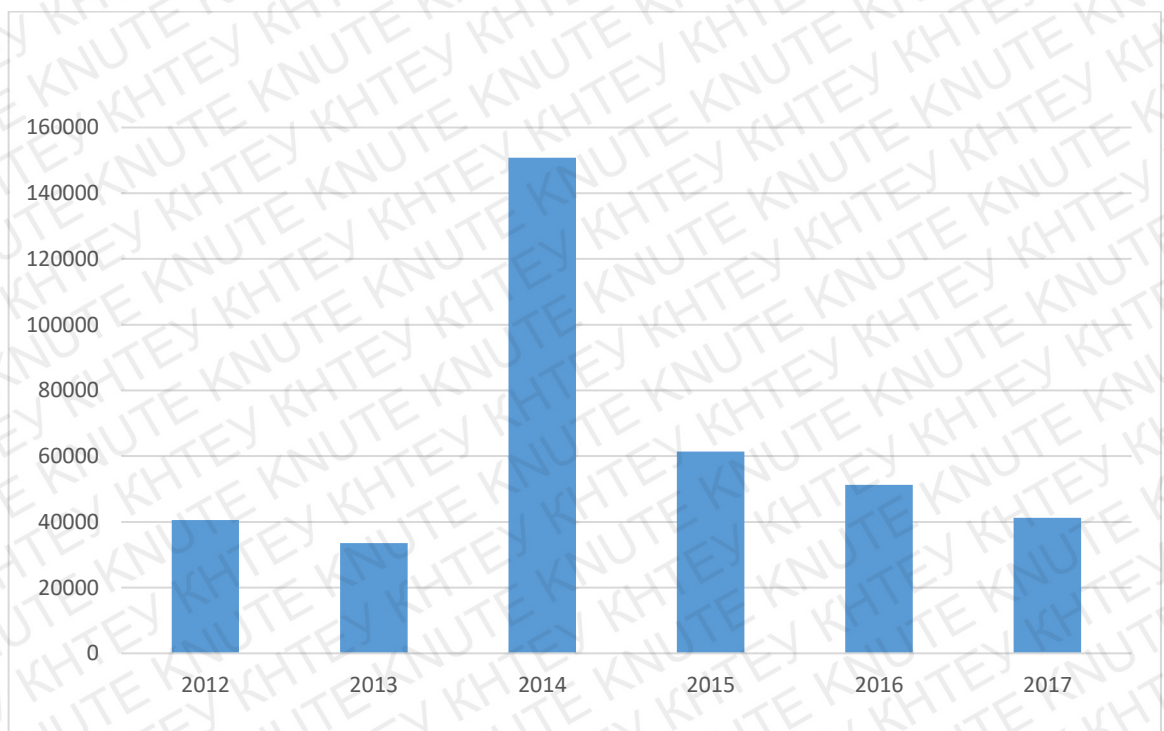

Рис. 2.4. Обсяги діяльності НБУ на ринку підтримання ліквідності (млн. грн.) 2012-2017 рр.*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

У другій половині 2014 р. кредитний потік в основному складався із кредитів для збереження ліквідності, що надавалися на полегшених умовах як екстрена допомога банкам, які зіткнулися із загостренням проблеми відтоку

депозитів у комерційних банках, а також із кризою платежів за кредитними операціями. Таким чином, рефінансування як інструмент фінансової підтримки банків використовувалось переважно для порятунку банківської системи у вкрай несприятливих умовах суспільно-політичної та економічної нестабільності, обмеженого доступу банків України як до внутрішнього, так і до зовнішнього ринку капіталів. Застосування цього механізму дало змогу запобігти масовому банкрутству фінансових установ та виникненню масштабної кризи неплатежів.

Тенденції в обсягах наданих кредитів рефінансування змінились у 2015 р. Протягом 2015 р. обсяги рефінансування значно знизилися. Вирішення проблеми ліквідності мало і неминучий негативний ефект через невирішені проблеми із надійністю банків. Врятувавши систему від тимчасового дефіциту грошових коштів, НБУ розпочав процес «очищення» банківської системи, виводячи з ринку ненадійні банки та адаптуючи банківський сектор до нових кризових умов. Саме на цьому етапі з'ясувалися ризики концентрації кредитів рефінансування у портфелях банків, які виявилися неплатоспроможними.

На початку 2016 р. обсяги рефінансування значно зменшилися порівняно з аналогічним періодом 2015 р., що, на нашу думку, свідчить про стабілізацію банківського сектору. Протягом 2016 р. обсяги рефінансування поступово зростають, значною мірою за рахунок проведення планових тендерів із підтримання короткострокової ліквідності (табл. 2.4).

Отже, якщо розглянути ринок міжбанківських кредитів в Україні, то можна побачити, що всі кредити на даному ринку мають тенденцію до зменшення впродовж трьох останніх років. (рис. 2.4). Це пов'язано в першу чергу зі зменшенням кількості банків на українському ринку, а також обмеженнями, які встановлює НБУ.

Таблиця 2.4

Обсяги кредитів, наданих НБУ банкам відповідно до цільового призначення (млн. грн) за період 2012-2017 рр., станом на 31.12.2017*

Рік	Кредити овернайт	Тендери з підтримання ліквідності	Операції своп	Операції репо	Усього
2012	28584,0	11962,3	-	-	40546
2013	19770,4	13799,3	-	-	33570
2014	95202,254	55566,36	-	-	150769
2015	49248,721	12163,975	-	-	61413
2016	18 393,7	32 377,7	493,9	-	51265
2017	22933,199	12799,3	5526,4	-	41259

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

За аналізований період сума кредитів, наданих НБУ для підтримки ліквідності комерційних банків, знизилась з 150769 млн. грн. до 41259 млн. грн.

У 2014 році відповідно з нормативно-правовими актами Національного банку України відсоткові ставки за кредитами для стабілізації роботи банків були змінені із фіксованих на плаваючі. Станом на 01.01.2018 року загальна сума кредитів, за якими було змінено відсоткові ставки, становила 38 555 млн. грн.

На думку Національного банку, в результаті цієї зміни контрактні права на грошові потоки за відповідними фінансовими активами втратили чинність, тому було припинено визнання тих кредитів, які не були знеціненими і за якими було змінено відсоткові ставки, і нові фінансові інструменти були визнані за справедливою вартістю. [49]

Протягом 2014-2017 рр. Національний банк здійснював підтримку ліквідності банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком до 14 днів, до 90 днів та до 360 днів шляхом проведення процентних і кількісних тендерів і підтримання ліквідності банків шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та надання стабілізаційних кредитів.[30]

Як відомо, основним завданням монетарної політики є згладжування економічних циклів з метою досягнення стабільного і впевненого економічного зростання, стабільної динаміки цін і низького рівня безробіття. Досягається це за

допомогою регулювання кількості грошей в економіці – якщо економічна активність падає і спостерігається рецесія, а інфляція низька, можна посилено накачувати економіку грошима, в протилежній ситуації – навпаки, стримувати зростання грошової маси.

Центральні банки по-різному підходять до безпосередніх інструментів монетарної політики. У деяких країнах використовується або використовувалося раніше пряме таргетування грошової маси. ЦБ ставить певну мету за обсягом грошової маси в кінці якогось періоду і нарощує або скорочує її до цього обсягу.

Дещо складніший, але і більш ефективний спосіб – таргетування процентних ставок. У цій ситуації ЦБ заявляє, що готовий надавати та брати кредити (як правило – короткострокові) від банків в необмежених кількостях по якійсь офіційно заявленій ставці. В результаті, відповідні процентні ставки на міжбанківському ринку, як правило, починають дуже близько відповідати офіційним ставкам Центрального банку. Таким чином регулюється не кількість грошей в економіці, а напряму їх вартість, розмір же грошової маси починає підлаштовуватися під цю вартість. [25]

Теоретично, в Україні також є офіційні ставки НБУ – облікова ставка, а також ставка овернайт, за якою НБУ може кредитувати банки. Однак, жодна з них не є аналогом того, що зазвичай розуміють під ставками ЦБ.

Облікова ставка взагалі є, більшою мірою, умовною. Виходячи з неї нараховується пеня при ряді порушень фінансових зобов'язань. Також до неї іноді прив'язують ті чи інші умови в договорах – наприклад, можуть прив'язати ставку по кредиту. [11]

Ставка за кредитами овернайт від НБУ може використовуватися за призначенням на практиці. По ній НБУ кредитує ті банки, які на кінець банківського дня з якоїсь причини не відповідають регуляторним нормам і потребують додаткового фінансування. Однак, Нацбанк не бере кредитів по ній, а також обмежує обсяги видаваних коштів.

Відповідно, ставки НБУ не аналогічні ставками Центральних банків розвинених країн і серйозного впливу на економіку вони не роблять. Однак, це

не означає, що НБУ не в змозі взагалі проводити монетарну політику – він може цілком активно оперувати на міжбанківському ринку (зрештою, саме так і роблять ЦБ, які таргетують грошову масу, а не процентні ставки).[37]

Процентний канал монетарного впливу описує вплив центрального банку на економіку через регулювання процентних ставок. Дія цього каналу полягає у тому, що зміна грошово-кредитної політики, насамперед через офіційну облікову ставку, прямо впливає на короткострокові ставки на фінансовому ринку і через криву дохідності – на довгострокові. З певним часовим лагом її вплив поширюється на ставки комерційних банків для економічних суб'єктів, що впливає на інтенсивність переміщення капіталу між різними сегментами фінансового ринку, заощадження, інвестиції, споживання, тобто на зміну сукупних витрат і попиту, а отже – і на темпи зростання економіки, зайнятість та інфляцію.

Але тут в українському випадку виникає інша проблема – політика утримання фіксованого курсу.

З фіксованим курсом пов'язана так звана “трилема економічної політики”. Згідно з цим правилом, неможливо одночасно мати три речі: фіксований курс валюти, вільне переміщення капіталу через кордон і незалежну монетарну політику.

Дійсно, якщо у вас курс фіксований і ніхто не очікує, що він буде змінюватися, то з'являється можливість для заробітку на різниці в процентних ставках із зовнішніми ринками. Якщо ставки за кордоном вище, можна взяти кредит на місці і видати його закордонному банку – і навпаки у зворотній ситуації. Відповідно, гроші будуть перетікати в одну або в іншу сторону і в процесі будуть впливати на курс, який Центральному банку треба утримувати.

Зміна пріоритету грошово-кредитної політики Національного банку України (НБУ), який ґрунтується на реалізації режиму інфляційного таргетування, обумовлює перехід до гнучкого курсоутворення гривні, що передбачає його формування на основі попиту і пропозиції на валютному ринку. При цьому однією з основних умов переходу до гнучкості курсоутворення гривні

та запорукою успіху є лібералізація механізму валютного регулювання. На сьогодні механізм валютного регулювання в Україні має високий ступінь репресивності (обмеженості) і характеризується: по-перше, наявністю лібералізації проведення валютних операцій за рахунком поточних операцій платіжного балансу відповідно до вимог статті VIII Статуту МВФ, і, по-друге, значними обмеженнями за рахунком операцій із капіталом та фінансових операцій [22].

Національний банк України для регулювання валютного курсу в своїй практиці використовує різні інструменти валютного регулювання: девізна політика, валютні інтервенції, девальвація та ревальвація валюти. Професор А.М. Мороз під інструментами валютного регулювання пропонує розуміти прийоми, важелі, методи, які використовуються для впливу на валютні відносини суб'єктів ринку з метою реалізації завдань валютного регулювання і валютного контролю в країні [3]. Основними виконавчими органами валютного регулювання та контролю виступають центральні банки, міністерства фінансів, спеціальні державні установи. Головним виконавчим органом управління є Національний банк. Одним з головних інструментів валютного регулювання в Україні на сьогоднішній день є управління золотовалютними резервами, тому що для проведення девізної політики яка ґрунтується на валютних інтервенціях потрібно чітко визначити цілі валютної політики і мати в наявності достатні запаси іноземної валюти (адекватних золотовалютних резервів).

Дослідження динаміки та структури рефінансування вітчизняних банків в кризових умовах дає змогу дійти висновку, що механізм підтримки банківської ліквідності на основі операцій рефінансування банків потребує удосконалення в частині підвищення ефективності. Наведений аналіз свідчить, що протягом 2014–2016 рр. політика рефінансування, яка здійснювалася НБУ, була спрямована на утримання банківської системи від фінансового краху. Водночас зі зміною умов зовнішнього середовища мають зміщуватися й акценти та пріоритети у цілях та завданнях грошовокредитної політики. Подальшим кроком, на нашу думку, має бути комплекс заходів, спрямованих на поживлення

економічних процесів, тобто на пожвавлення кредитної діяльності банків, чого можна досягти і шляхом підвищення ефективності операцій рефінансування.

2.3. Аналіз динаміки структури та ефективності здійснення операцій на міжбанківському кредитному ринку України

Для аналізу ефективності міжбанківського кредитування та управління ліквідністю банківської системи було проведено залежність від підходів до аналізу її стану, тобто її кількісного вираження.

До середини 2014 року Національний банк України для кількісного визначення обсягу ліквідності банківської системи використовував показник вільної ліквідності, який розраховувався шляхом пошуку різниці між обсягом коштів комерційних банків, розміщених на кореспондентських рахунках в НБУ, та обсягом сформованих обов'язкових резервів [6, с. 101; 7]. Такий підхід давав змогу визначити той обсяг ліквідних коштів, який банківська система може використати для забезпечення виконання функції фінансового посередництва, зокрема посередництва в платежах, трансформації активів та надання ліквідності.

Однак з середини 2014 року Національний банк України, разом із переходом до інфляційного таргетування, змінив підхід до кількісного визначення ліквідності банківської системи шляхом розрахунку чистої ліквідної позиції за наступною формулою [33]:

*«обсяг коштів, розміщених на кореспондентських рахунках +
обсяг коштів на депозитних сертифікатах НБУ –
обсяг коштів, наданих шляхом рефінансування»*

У такому випадку, за першим підходом, у банківській системі України спостерігається дефіцит ліквідності, а за другим – профіцит (рис. 2.5). НБУ у своїх інформаційних матеріалах та прес-релізах називає профіцит ліквідності гіперліквідністю, що в умовах, коли з ринку виведено 90 банків, виглядає парадоксально.

Рис. 2.5. Підходи до управління ліквідністю банку та банківської системи*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

З огляду на кількісне визначення обсягу ліквідності банківської системи Національний банк України повинен будувати механізм управління ліквідністю. Одним із перших елементів такого механізму є аналіз факторів і причин дефіциту чи профіциту ліквідності банківської системи.

Причини накопичення профіциту ліквідності в банківській системі України є досить простими та очевидними і полягають у зміні підходів до регулювання цін, забезпеченні цінової і валютної стабільності. Адже до середини 2014 року основним інструментом дотримання цінової стабільності в країні були валютні інтервенції, які, з одного боку, забезпечували стабільність обмінного курсу та стабільність цін (зважаючи на високий рівень імпортозалежності країни), а з іншого – сприяли надходженню гривневої ліквідності в економіку в умовах позитивного сальдо платіжного балансу, що добре прослідковувалося в період до 2008 року.

Перейшовши до режиму інфляційного таргетування, Національний банк України оголосив основним інструментом управління ліквідністю банківської системи відсоткові ставки за активними і пасивними операціями, однак при цьому допустив щонайменше дві ключові помилки. За першочергову мету відсоткової політики було взято не управління ліквідністю, а регулювання

валютного курсу, адже саме з цією метою було підвищено облікову ставку і ставки рефінансування до 33 % річних (рис. 2.6) При цьому НБУ не забезпечив широкого коридору між ставками за активними і пасивними операціями, що призвело до накопичення колосальних обсягів коштів на депозитних сертифікатах, а це стало дестимулюючим чинником для кредитування реального сектору економіки. Адже, якщо врахувати те, що майже половину депозитного портфеля вітчизняних банків складають «депозити до запитання», які залучаються під 0,5-2 % річних, то маржа у випадку розміщення цих коштів на депозитні сертифікати становила 25,0-26,5 %.

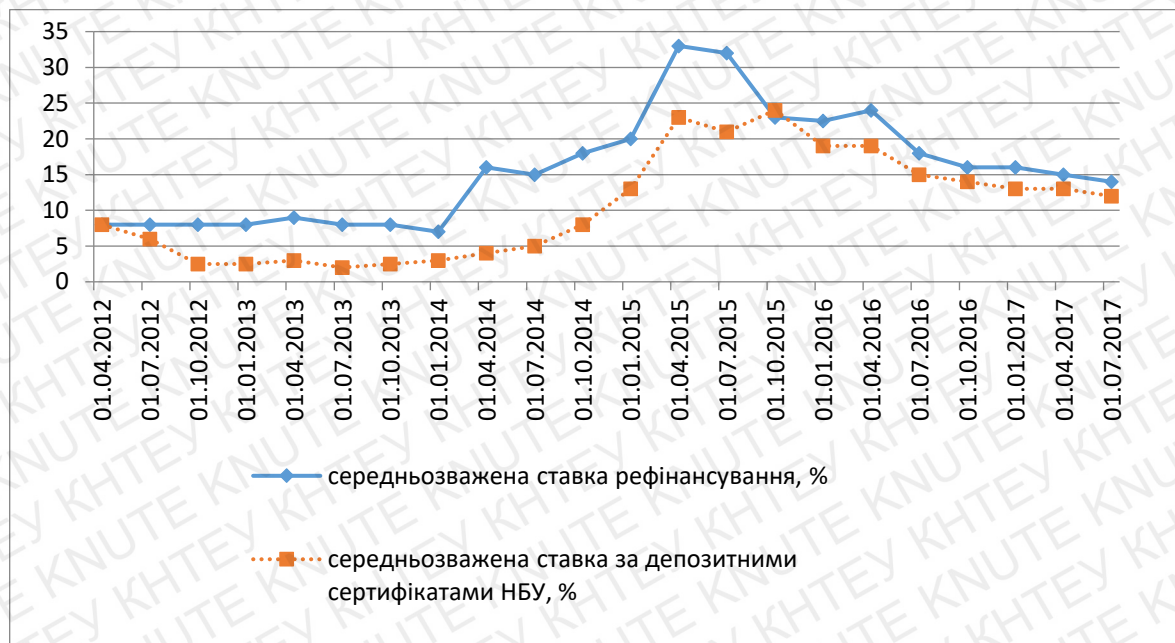

Рис. 2.6. Динаміка відсоткових ставок за активними і пасивними операціями НБУ на міжбанківському ринку України у 2012-2017 рр.*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Незважаючи на те, що НБУ підвищив відсоткові ставки з метою стримування девальвації гривні, іншим інструментом – рефінансуванням він стимулював спекулятивні операції на валютному ринку тих комерційних банків, які мали доступ до рефінансування, а для інших – банків 3 і 4 групи створив умови для виведення з ринку через неможливість отримання кредитів рефінансування. Адже, якщо проаналізувати операції рефінансування за строками кредитування, то можна зробити висновок, що в період кризи 2014-

2016 років НБУ не застосовував довгострокових операцій рефінансування, хоча б таких за строковістю (290-357 днів), як це було у 2008 році, натомість всі інструменти рефінансування були короткостроковими, адже максимальний термін більшості угод рефінансування шляхом проведення тендера складав 89 днів, а на термін більше 200 днів і з загальної суми тендерних угод (55,6 млрд грн.) тільки у 2014 році було надано лише близько 8 млрд грн або 0,01 % від всього обсягу рефінансування у 2014 році.

У 2015-2016 роках довгострокових угод рефінансування шляхом проведення тендера не було укладено взагалі, а обсяг кредитів рефінансування овернайт у чотири рази перевищив обсяг угод рефінансування шляхом проведення тендера. Більше того, незрозумілою в цьому контексті є відсоткова політика, яка була одним із факторів зростання кредитів овернайт, адже середньозважена ставка за кредитами овернайт у 2014 році була нижчою за ставку за кредитами рефінансування, які були надані шляхом проведення тендера з підтримки ліквідності (рис. 2.7).

Для створення стабільних умов для діяльності банків та сприяння вчасному виконанню ними вимог вкладників та кредиторів Національний банк України вжив такі заходи для підтримання ліквідності банків: – установив, що банк може звертатися за кредитом овернайт під забезпечення державними облігаціями України або депозитними сертифікатами Національного банку в розмірі не більше 100% від суми визначеного згідно з установленими нормативами обсягу обов'язкових резервів за попередній період утримання; – кредитом овернайт бланковим у розмірі не більше 25% від суми визначеного згідно з установленими нормативами обсягу обов'язкових резервів за попередній період утримання.

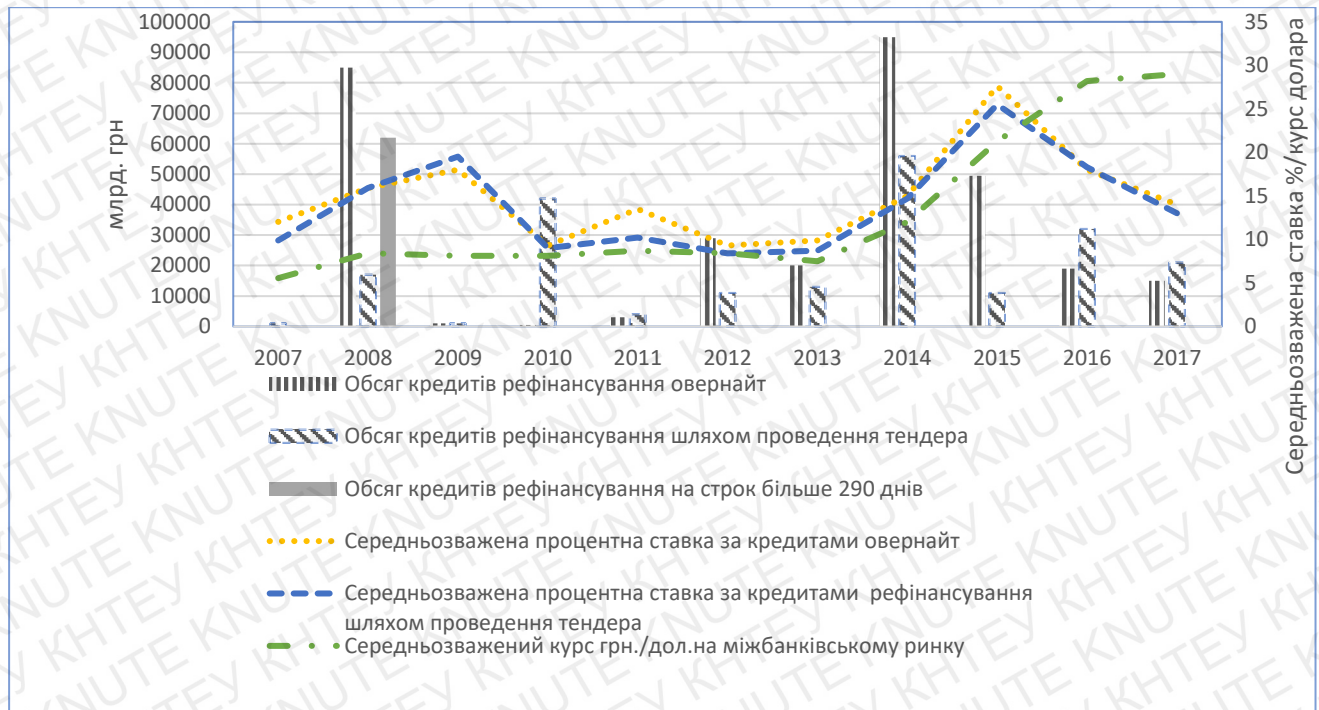

Рис. 2.7. Динаміка рефінансування комерційних банків Національним банком України та середньозваженого курсу гривні на міжбанківському валютному ринку у 2007-2017 рр., станом на 31.12.2017*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Окрім цього, кошти залучені на депозитні сертифікати могли стати джерелом внутрішніх інвестицій України і повністю замінити позики Міжнародного валютного фонду, однак, враховуючи сьогодишню ситуацію, це є «мертва ліквідність», яка не сприяє ні розвитку банківської системи, ані розвитку економіки.

Що ж стосується дефіциту ліквідності банківської системи, то на динаміку показника вільної ліквідності має вплив набагато більше факторів, які виникли внаслідок неефективної відсоткової та валютної політики НБУ.

Наслідком такої політики стало штучне накопичення одночасного профіциту і дефіциту ліквідності банківської системи, а також призупинення виконання банківською системою функцій фінансового посередництва, адже основним контрагентом комерційних банків став самий Національний банк України, який підмінив собою міжбанківський кредитний ринок (рис. 2.8).

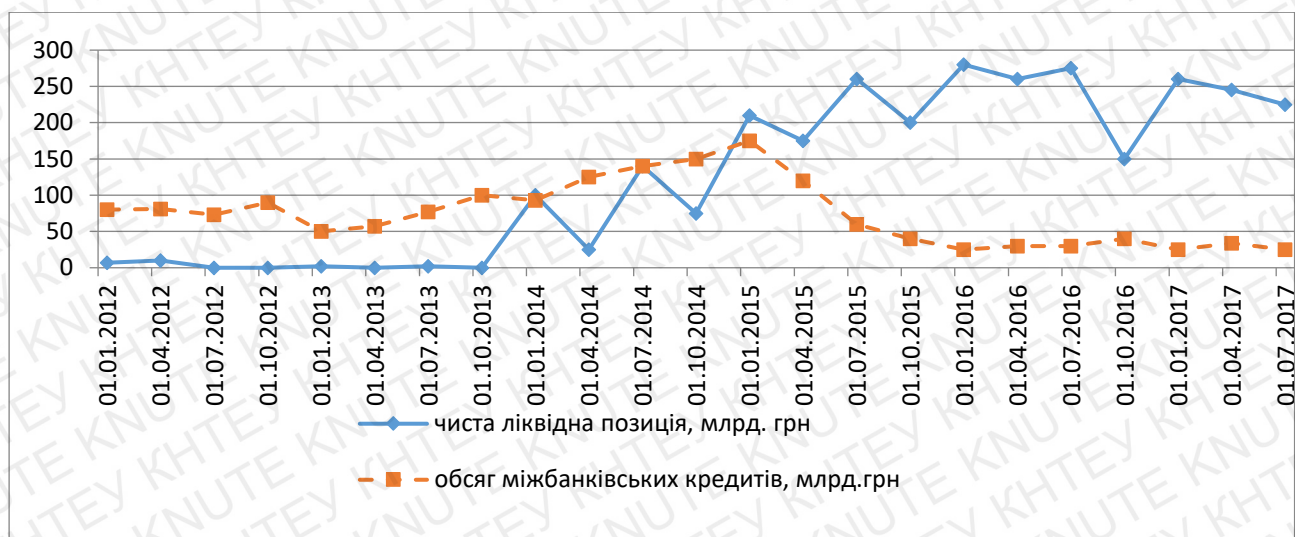

Рис. 2.8 Динаміка чистої ліквідної позиції банківської системи України та міжбанківських кредитів у 2012-2017 роках*

*Примітка: складено автором за джерелом [10]

Таким чином, виходячи із вищенаведеного, вважаємо, що одним із перших стратегічних орієнтирів управління ліквідністю банківської системи є зниження відсоткових ставок за активними та пасивними операціями при умові створення широкого коридору між ставками рефінасування овернайт та депозитними сертифікатами овернайт. Такий захід дасть змогу зменшити обсяги коштів на депозитних сертифікатах та створить умови для відновлення кредитування, тобто перенесення надлишкової ліквідності в економіку.

Однак варто зауважити, що вже сьогодні НБУ знизив ставки рефінасування, проте кредитування реального сектору відновлюється повільно, а вільна ліквідність перебуває на низькому рівні. Причиною повільного відновлення є високий рівень політичних, економічних ризиків та кредитних ризиків, який вимагає пошуку механізмів їх розподілу між державою і комерційними банками. Яскравим прикладом такого механізму є Адміністрація у справах малого бізнесу (АМБ) в США, яка надає гарантії за кредитами в розмірі до 80 % вартості кредиту залежно від напрямів кредитування. Окрім цього, в розвинутих країнах поширеним є страхування кредитів.

Другим стратегічним орієнтиром повинен стати розвиток довгострокового цільового рефінасування під державні програми розвитку, яке може

застосовуватися як в умовах дефіциту ліквідності, так і в умовах її надлишку. Основним завданням такого заходу є створення довгої ресурсної бази банківських установ, підвищення рівня ліквідності та стимулювання економічного зростання.

Третім стратегічним орієнтиром є удосконалення механізму обов'язкового резервування, яке повинно ґрунтуватися на відмові від окремих резервних рахунків та переході до усередненого резервування, що дасть змогу більш гнучко управляти ліквідністю.

Четвертий стратегічний орієнтир – удосконалення діяльності державних банків та створення банків розвитку. Державні банки і банки розвитку можуть стати тими установами, які здійснюватимуть перерозподіл ліквідності банківської системи між пріоритетними галузями економіки, а в окремих випадках зможуть надавати гарантії за кредитами інших банків, як це робить Банк розвитку Німеччини [13, с. 165-170].

Удосконалення інструментів управління ліквідністю банківської системи України та створення відповідних умов для її безперебійної діяльності дозволить забезпечити стабільний розвиток банків і вітчизняної економіки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Досвід зарубіжних країн щодо міжбанківського кредитування

Історія розвитку кредитних відносин і основного їх учасника - банку - налічує не одну сотню років. Весь цей час вони вдосконалювалися і пристосовувалися під існуючі економічні та політичні структури. Банківські інститути також пройшли свій еволюційний шлях - від міняйли контор, які забезпечують мандрівника і торговця необхідної валютою, до сучасних гігантів, що надають своїм клієнтам сотні послуг і діючих у всіх галузях економіки. У цей процес втручалася держава, формуючи банківську систему, економічно і соціально прийнятну для суспільства. Функцію формування зазвичай виконував центральний банк, що створює нормативну базу для діяльності комерційних банків. У той же час незалежність центрального банку від уряду має відносний характер в тому сенсі, що економічна політика не може бути успішною без чіткого узгодження і тісної ув'язки її основних елементів грошово-кредитної і фінансової політики. У довгостроковому плані політика центрального банку прямо визначається пріоритетами макроекономічного курсу уряду. У кінцевому рахунку будь-який центральний банк в тій чи іншій мірі поєднує риси банку і державного органу.

У більшості країн з ринковою економікою та дворівневої банківської системою функції центральних банків в основному збігаються, але є, природно, і відмінності. Так, наприклад, на чолі банківської системи Франції, яка характеризується жорстким банківським наглядом і кредитним контролем, а також переважанням державних кредитних інститутів, варто Міністерство фінансів Франції. Центральний банк Франції (Банк Франції) поряд з двома іншими інститутами (Національний Кредитний Рада і Комісія з банківського

контролю), які здійснюють контроль за діяльністю комерційних банків, знаходиться під керівництвом Міністерства фінансів [30, с. 34].

Політика відкритого ринку являє собою виконання операцій з купівлі або продажу твердо-процентних цінних паперів центральним банком за свій рахунок на відкритому ринку. Тут до основних цінних паперів відносяться: казначейські векселі, безпроцентні казначейські зобов'язання, облігації державної позики, промислові облігації, першокласні короткострокові папери та ін.

Традиційними засобами проведення політики відкритого ринку є операції з державними паперами на вторинному ринку, характерні для Великобританії, Німеччини, Греції, Італії та Франції. Операції на первинному ринку з державними паперами здійснюються в суворо визначених рамках у Великобританії.

Переоблік векселів довгий час був одним з основних методів грошово-кредитної політики центральних банків Західної Європи. Центральні банки пред'являли певні вимоги до враховувати векселі, головним з яких була надійність боргового зобов'язання.

Векселі переобліковуються за ставкою редисконтування. Цю ставку називають також офіційною дисконтною ставкою, зазвичай вона відрізняється від ставки за кредитами рефінансування на незначну величину в меншу сторону. Центральний банк купує боргове зобов'язання по більш низькій ціні, ніж комерційний банк.

У разі підвищення центральним банком ставки рефінансування, комерційні банки будуть прагнути компенсувати втрати, викликані їм ростом (подорожчанням кредиту) шляхом підвищення ставок за кредитами, наданих позичальникам. Тобто зміна ставки рефінансування прямо впливає на зміну ставок за кредитами комерційних банків. Останнє є головною метою даного методу грошово-кредитної політики центрального банку [15, с. 58].

У багатьох країнах був обмежений доступ комерційних банків до кредитів центрального банку - шляхом підвищення його ставки рефінансування. Було ослаблено тиск резервних вимог на банки. Різко зросла необхідність

міжнародного узгодження кредитно грошової і валютної політики, посилилося міждержавне регулювання банківської діяльності. В цілому головною тенденцією грошово-кредитної політики центральних банків стало придбання нею більшої гнучкості.

Досить специфічна політика рефінансування застосовується у Великобританії. Так, використовуючи інструмент рефінансування, Банк Англії надає комерційним банкам такі основні види кредиту:

- Денний кредит;
- Кредит рефінансування;
- Добові операції РЕПО;
- Конверсія денного кредиту.

Денний кредит надається в основному для забезпечення плавного руху коштів протягом дня, а в кінці його наданий кредит повертається. Цей інструмент є безкоштовним і спрямований головним чином на відновлення втраченої ліквідності банку. Обсяг кредитування не обмежений за умови. Що у комерційних банків є застава в розмірі необхідному для його забезпечення.

Кредит рефінансування, який є нічним кредитом, надається на термін від 7 до 10 днів. Оскільки час, на який видається даний кредит, не обмежується одним днем, то за нього стягуються відсотки (за ставкою рефінансування). Для проведення даної операції Банк Англії визначає обсяг ліквідності в середньостроковій перспективі, необхідної для банківської системи, і тільки в необхідному обсязі здійснює її кредитування [40, с. 267].

Добові операції РЕПО по своїй суті мають схожість з кредитом рефінансування. Ці операції дозволяють банкам, які не мають в перебігу дня достатніх коштів, отримати їх в кінці дня. Оскільки банки кредитуються в кінці дня, то з них Банк Англії бере надбавку (понад ставки рефінансування) в розмірі однієї четвертої відсотка. В принципі Банк Англії розглядає таку операцію як операцію на відкритому ринку і обмежує суму надання кредиту.

Конверсія денного кредиту. Банк, який не зумів до кінця дня віддати кредит, повинен його погасити протягом одного або декількох днів. Потенційно

конверсія денного кредиту на добу не обмежена, однак на практиці обмежується застосуванням штрафних ставок. Саме штрафний характер ставки повинен обмежити прагнення банків до отримання таких кредитів в рамках надзвичайних і безвихідних ситуацій.

З точки зору правового механізму всі описані інструменти працюють як операції РЕПО. В даний час у Великобританії використовуються два основних види Генеральних угод по РЕПО між Банком Англії та іншими фінансовими установами. Перший вид генеральної угоди застосовується для юридичного оформлення денного кредиту, другий - для більш довгострокових кредитів.

Заставою по кредитах, що надаються Банком Англії, є державні цінні папери, як правило, депоновані в фунтах стерлінгів, а також казначейські, рідко комерційні, векселі, переказні векселі. Це дає можливість контролювати всю банківську систему, в тому числі аналізувати склад цінних паперів, присутніх в кожен даний момент на ринку.

Як можна помітити, основною метою проведення Банком Англії політики рефінансування є управління ліквідністю фінансових установ. Повальне використання механізму РЕПО дозволяє Банку Англії, насамперед спростити і зміцнити стійкість здійснення механізму управління ліквідності в банківській системі, а також ефективно використовувати цей новий механізм на англійському ринку - одному з найбільш стійких і розвинених ринків світу [30, с. 278].

В Іспанії серед обов'язкових коефіцієнтів найбільш важливим є норматив обов'язкових резервів. Цей норматив визначається як відсоток від суми вкладів на пред'явника, ощадних вкладів і строкових вкладів, який кредитна установа повинна підтримувати у своїй касі або тримати на безвідсоткових вкладах у Банку Іспанії. Розмір цього нормативу впливає на обсяг пасивних засобів кредитної установи: менший пасив кредитної установи означає менші можливості надавати кредити і в кінцевому рахунку стримує збільшення грошових коштів на ринку.

Другим важливим інструментом є квота переобліку векселів, що встановлюється Банком Іспанії. Збільшення цих квот означає зниження зацікавленості приватних банків в обліку векселів і, відповідно, також веде до зниження грошової маси на ринку.

Однак обидва зазначених інструменту можуть ефективно застосовуватися тільки нетривалий час. В силу того, що Банк Іспанії не може здійснювати операції на відкритому ринку, в його розпорядженні повинні бути додаткові, більш гнучкі інструменти контролю над фінансовою діяльністю. Цю функцію покликані здійснювати кредити "грошового регулювання", які Банк Іспанії своєчасно надає кредитним установам для підтримки їх ліквідних коштів. Крім цих кредитів, Банк Іспанії регулює кількість грошових коштів за допомогою операцій з ліквідними активами банківських установ [38, с. 94].

США банки, які хочуть отримати або надати міжбанківський кредит, як правило користуються послугами брокерів, які доводять до відома умови купівлі або продажу, а також зводять потенційних покупців та продавців. Вони мають постійних клієнтів - кілька сотень банків, від яких приймають по телефону пропозиції на продаж (offers) або купівлю (bids) кредитних ресурсів. Брокери відповідно отримують комісійні. Суми операцій коливаються від 50 тис. доларів до кількох мільйонів доларів. Так, наявність брокерів дозволяє знизити витрати за рахунок швидкості здійснення операцій. Після укладення угоди банк-кредитор доручає федеральному резервному банку свого округу дебетувати свій рахунок та перевести кошти банку-позичальнику, що можна побачити з рис. 3.1.

Рис. 3.1 Схема здійснення міжбанківських кредитних операцій у США[37]

БФР дебетує резервний рахунок банку-кредитора.

Крім того, брокери виконують важливі інформаційні функції на грошовому ринку. Вони не тільки повідомляють учасникам величину ставок, але й аналізують та одночасно дають свої оцінки стану міжбанківського кредитного ринку.

У США кредитні функції Системи Федерального Резерву (СФР) здійснюються строго у відповідності з основними цілями грошової політики і спрямовані на підтримання здорової і впорядкованої фінансової системи. Ці основні цілі досягаються шляхом впливу на загальний обсяг і ціну кредитів через вплив на обсяг і вартість резервів депозитних установ. Взяття кредитів окремими депозитними установами за обліковими ставками, що змінюються час від часу відповідно до пануючими умовами на економічному ринку і грошовому ринку, має прямий вплив на становище резервів установ-позичальників і, таким чином, на їх здатність задовольняти потреби в кредиті своїх клієнтів. Разом з тим вплив таких позик не залишається локальним, але має важливий вплив на всі грошові та кредитні умови.

Кожен член БФР має право, за правилами та інструкціями Федеральної комісії з операцій на відкритому ринку, купувати і продавати на відкритому

ринку будь-які прямі або повністю гарантовані в основній своїй частині та відсотках зобов'язання установ США.

Кожен член БФР зобов'язаний відкривати рахунки в інших Банках Федерального Резерву для здійснення міжбанківських операцій. За вказівкою Ради керуючих СФР такі банки повинні також відкривати рахунки в іноземних державах, визначати банки-кореспонденти або створювати представництва за кордоном для упорядкування системи міжнародних розрахунків США.

Будь БФР може надати кредит на період не більше 15 днів своєму банку-члену в обмін на прості векселі, забезпечені вкладами або закладеними облігаціями, іншими простими вексями, борговими сертифікатами або вексями казначейства США, а також вкладами або закладеними облігаціями Федеральних банків середньострокового кредиту. Кредит на більш тривалий термін (але не більше 90 днів) надається банкам-членам натомість їх простих векселів. Прості векселі банків-членів повинні бути неодмінно забезпечені простими і перекладними вексями і борговими зобов'язаннями або акцептованими будь-яким банком вексями, придатними за інструкціями до переобліку або купівлі Банком Федерального резерву.

Вищеназвані кредити надаються за процентними ставками, які встановлюються цими БФР. Процентні ставки можуть переглядатися Радою керуючих Системи Федерального Резерву [37, с. 290].

Якщо кредит, наданий банку-члену, використовується не за призначенням (тобто не для кредитування сільськогосподарського або промислового виробництва або торгівлі реальними промисловими або сільськогосподарськими товарами), то, після відмови підкоритися офіційним попередження, такий банк зобов'язаний негайно погасити виданий йому кредит. Крім того, банк позбавляється права бути позичальником у БФР свого округу на термін, обумовлений Радою керуючих.

У Німеччині комерційна політика Центрального банку багатопланова і має різні конкретні прояви. Це політика відкритого ринку, валютна політика, політика рефінансування, дисконтна і ломбардна політика.

Політика відкритого ринку здійснюється Німецьким Федеральним Банком (НФБ) на ринку цінних паперів. НФБ може для регулювання грошового ринку купувати і продавати:

- 1) векселя;
- 2) казначейські векселі та казначейські чеки, які є майном федерації або землі;
- 3) облігації, боржниками за якими є федерація, установи федерації та земель;
- 4) інші облігації, допущені до офіційної біржової торгівлі.

Продаючи або купуючи цінні папери на фінансовому ринку, НФБ впливає на наявність грошей в обігу, а також на ступінь платоспроможності кредитних установ. Якщо на грошовому ринку спостерігається підвищений попит, НФБ скуповує цінні папери і тим самим в оборот надходять додаткові грошові ресурси. Продаж цінних паперів НФБ виробляє при наявності підвищеної пропозиції на грошовому ринку. Цим досягається високий рівень платоспроможності в комерційній банківській діяльності [37, с. 145].

Суттєве значення в роботі НФБ має дисконтна (облікова) політика. Гнучке застосування облікової ставки дає можливість залучення нової кількості грошей в обіг з банківської системи. Діє механізм рефінансування. При несприятливих економічних процесах в період накопичення грошей і масового грошового попиту НФБ знижує облікову ставку і таким чином створює більш вигідні умови для рефінансування комерційних банків. Одночасно знижуються процентні ставки за кредитами, роблячи їх більш дешевими і доступними для розвитку економіки. Надалі це призводить до зростання попиту на кредити, збільшенню інвестицій в економіку.

Досить ефективним засобом підтримки платоспроможності та регулювання рентабельності банківської системи ФРН є ломбардна політика НФБ. Ломбардна політика полягає в готовності НФБ надати комерційним банкам кредити під заставу різних цінностей. Під заставу векселів надається позика в сумі не більше дев'яти десятих номіналу векселя. У такому ж розмірі надається

позика під заставу казначейських векселів. Позика може бути наданий під заставу зобов'язань, які випущені федерацією або деякими центральними установами (федеральними залізницями, федеральної поштою та ін.) Або однієї з земель. У цих випадках розмір позики не може перевищувати трьох чвертей від курсової вартості закладаються облігацій. Існують і інші об'єкти застави у вигляді цінних паперів, що мають публічно-правовий характер.

Ломбардна політика НФБ проводиться через регулювання ломбардної ставки та встановлення ломбардних контингентів. Ломбардні контингенти ? можливий обсяг позик, наданих кредитним установам (у тому числі головним чином комерційним банкам) [38, с. 187].

Основними методами грошово-кредитного регулювання економіки Франції з боку ЦБ є:

- Облікові операції;
- Операції на відкритому ринку;
- Зміна норм обов'язкових резервів кредитних установ у центральному банку;
- Контроль над кредитами.

Облікові операції (переоблік) ? найстаріший метод регулювання. Суть цих операцій зводиться до того, що центральний банк скуповує виставлені кредитними установами цінні папери (в основному векселі), термін платежу за якими ще не настав, за суму трохи меншу, ніж підлягає оплаті по цінних паперах. Різниця в грошових сумах становить прибуток Банк де Франс і називається переучетной ставкою. Банки ж отримують кредити під свої власні зобов'язання.

Операції на відкритому ринку полягають у купівлі або продажу центральним банком цінних паперів, що призводить до необхідного регулювання сальдо рахунки банків в Банк де Франс [19, с. 289].

Метод зміни норм обов'язкових резервів, які кредитні установи зберігають на безпроцентному рахунку в центральному банку, введений в 1967 році у Франції за прикладом США. За порушення норм обов'язкових резервів кредитні установи зобов'язані виплачувати штраф Банк де Франс. Викладені

вище традиційні методи регулювання в свій час були досить ефективні і відігравали значну роль у механізмі банківської діяльності. Проте в даний час вони трохи відійшли на другий план.

У 1985 році був встановлений новий підхід до системи кредитування, що полягає в контролі над кредитом і прийшов на зміну прямого обмеження розмірів банківських кредитів. Це свідчить про переважання ринкових методів регулювання економіки.

Кредитні установи самі вирішують питання про збільшення або зниження обсягів кредитування. Банк де Франс здійснює лише контрольну функцію.

Всі нині діючі системи банківських операцій поділяються на системи банківських повідомлень і системи розрахунків. Різниця між ними полягають в тому, що в рамках системи банківських повідомлень здійснюються тільки оперативне пересилання та зберігання розрахункових документів, врегулювання платежів надано банкам- учасникам, функції ж системи розрахунків безпосередньо пов'язані з виконанням взаємних вимог і зобов'язань членів.

Взаємні розрахунки між банками, наприклад, у Франції та Великобританії здійснюються центральним банком країни чи, як у Росії, його розрахунково-касовими центрами на місці. У ряді країн діють кілька автоматизованих розрахункових систем, які організовані великими банками з їх філіями. Яскравий приклад Німеччина, де одночасно функціонують розрахункові системи Комерцбанку, Дойчебанку, Берлінербанка, Дрезденбанка та ін. Кожна розрахункова система враховує інтереси даної кредитно фінансової організації, її функціональні цілі. У будь-яку таку систему може включитися будь-який банк, будь-яке кредитне товариство і т.п. Кожна організація, якщо вона не створює власної клірингової системи, вибирає підходящу для себе. В країні може бути кілька таких систем. Наприклад, у США їх більше тридцяти. Всі регіональні клірингові системи об'єднуються двома загальнонаціональними: федеральної (Fedwire) - для внутрішніх платежів і міжнародного (CHIPS) [9, с 190].

Fedwire - мережа федеральної резервної банківської системи (Системою Fedwire володіє і керує Федеральна резервна система банків США. Ця система

використовується для переказу грошових коштів між 6000 банків, об'єднаних в 12 резервних округів з 12 Центральними регіональними банками. Центральні регіональні банки та деякі інші великі банки - члени федеральної резервної системи мають власні сервери. Більш дрібні банки мають термінали системи Fedwire. Третя група банків - так звані "незалежні" учасники системи Fedwire працюють в режимі off-line і здійснюють міжбанківські операції по комутованих телефонних лініях зв'язку з Центральними регіональними банками або передають інформацію прямо через інший банк Федеральної резервної системи;

CHIPS (Clearing House Interbank Payment System) - міжбанківська платіжна мережу. Телекомунікаційна система CHIPS створена в 1970 роки в США для заміни паперової системи розрахунків чеками на електронну систему розрахунків між Нью-йоркського банку та іноземними клієнтами. Всі банки поділяються на головні банки, розрахункові банки і банки - учасники системи CHIPS. Всього до системи підключено 140 банків, при цьому вона працює приблизно з 10 тисяч рахунків. Система CHIPS система працює в режимі off-line. Передбачено накопичення і подальша відправка повідомлень, при цьому забезпечується збереження цілісності даних у центральній базі даних. В даний час системи Fedwire і CHIPS обслуговують до 90% міжбанківських внутрішніх розрахунків США.

У Франції міжбанківські розрахунки засновані на телекомунікаційної клірингової системі SIT Проект системи S.I.T. був розроблений в 1982-1983 роках найбільшими банками Франції. Взаємодія банківських систем в системі SIT відбувається на основі виділених каналів загальнодоступною мережі Transpac. Відмінною особливістю даної мережі є те, що плата за надання каналу не залежить від відстані між банками-абонентами. Система S.I.T. взаємодіє з платіжними системами VISA і MasterCard [45, с. 223].

У Великобританії застосовуються системи HAPS (Clearing Houses Automated Payment System) і BACS (Bankers Automated Clearing Services). Перша з них дуже схожа з Американської системою CHIPS тому розглянемо другу. Телекомунікаційна система BACS створена в 1968 році і, станом на 1988 рік,

мала 16 банків-акціонерів. Пізніше система була перетворена в систему BACSTEL. Система надає два види послуг для абонентів: "сервіс за графіком" (передача повідомлень в режимі off-line) і "сервіс на вимогу" для передачі коротких повідомлень каналами загальнодоступних телекомунікаційних мереж.

У невеликих країнах Західної Європи (Австрії, Швейцарії, Угорщини та ін.) Так звані GIRO- системи. Вони створюються комерційними банками зазвичай у формі акціонерного товариства відкритого типу шляхом об'єднання технічних засобів, технологій, організаційних заходів і, головне, фінансових ресурсів. Системи забезпечують GIRO- розрахунки між учасниками і акумулюють кошти для цих розрахунків. Центральний банк країни є, як правило, одним з установчих клірингової системи [45, с. 231].

Одне з основних досягнень SWIFT- створення і використання спеціальних стандартів банківської документації, покликаних міжнародною організацією стандартизації. Уніфікація банківських документів дозволила уникнути складностей і помилок, які викликалися розбіжностями в традиціях їх оформлення в різних країнах, утруднень мовного характеру. Чимала перевага даних стандартів полягає в тому, що їхні творці одночасно є і їх користувачами, а, отже, мають можливість оперативно їх удосконалювати. Переваги стандартів SWIFT виявилися настільки очевидними для банківських установ, що інші аналогічні (Лондонська CHAPS, французька SAGITTAIRE, Нью-Йоркська CHIPS) також взяли їх на озброєння, або створили систему автоматичного перекладу стандартів SWIFT у власні.

Політика органів грошово-кредитного регулювання в розвинених країнах в першому півріччі 2008 р як і раніше в істотному ступені визначалася завданням підтримки стабільних умов у фінансовому секторі та обмеження ризиків, обумовлених наслідками кризи субстандартного іпотечного кредитування. Федеральна резервна система США (ФРС) в період з січня по квітень 2008 р знизилася орієнтир ставки по федеральних фондах з 4,25 до 2% річних. Банк Англії за аналогічний період зменшив ставку рефінансування з 5,5 до 5% річних. Європейський центральний банк (ЄЦБ) в першій половині року підтримував

ставку рефінансування на рівні 4% річних через посилення інфляційних ризиків в зоні євро. У міру наближення до середини року завдання стримування інфляції набувала все більшого значення серед факторів, що визначають грошово-кредитну політику центральних банків.

ФРС і Банк Англії з травня 2008 р підтримували ключові процентні ставки без зміни (ЄЦБ в липні 2008 р підвищив ставку рефінансування до 4,25%). У першій половині 2008 р процентні ставки були підвищені в Швеції, Норвегії, Польщі, Угорщині, Чехії, Індії, Індонезії. Центральні банки Туреччини і Філіппін на початку року знижували відсоткові ставки, проте в II кварталі перейшли до їх підвищення. Ставки LIBOR по депозитах у доларах США на терміни від 1 місяця до 1 року в першому півріччі 2008 р (червень до грудня 2007 р) знизилися на 1-2,5 відсоткового пункту, за депозитами в євро змінилися незначно. Ставки LIBOR по депозитах у доларах США були нижче відповідних за строками ставок LIBOR по депозитах. [51]

Таким чином, міжбанківські відносини в різних зарубіжних країнах володіють істотними відмінностями. Кожна країна проводить відповідну своїми законами і цілям грошово - кредитну політику, але загальні принципи проведення тих чи інших міжбанківських операцій однакові. У зв'язку зі збільшенням значення міжнародних міжбанківських кредитів і розрахунків створюються і використовуються спеціальні стандарти банківської документації.

В Росії на ринку міжбанківських кредитів працюють такі основні типи операторів: банки-дилери та банки-брокери, спеціалізовані кредитні установи. Банки-дилери приймають та надають кредити (можуть виступати як позичальники та як кредитори) та працюють на фондовому ринку. Отримують свій дохід у вигляді різниці цін (відсоткових ставок) купівлі чи продажу ресурсів. Дані банки для організації своїх операцій використовують кореспондентські відносини (у випадку нестачі коштів на коррахунку будь-якого банку останній може терміново взяти кредит у банку-дилера). При цьому банки-позичальники укладають з дилером генеральний договір, в якому виписуються всі умови

виконання майбутніх операцій, а укладання договору на кожну окремо операцію виключено.

Порядок здійснення операцій в рамках генеральної угоди наступні.

Спочатку операції погоджуються уповноваженими трейдерами сторін шляхом переговорів по телефону або обміном документами. Документ, направлений однією із сторін, в якому містяться всі умови здійснення операції, визнається офертою, тобто пропозицією здійснити операцію, яка адресована іншій

стороні та не може бути відізнана протягом терміну акцепту. Якщо відповідь контрагента має умови, які відрізняються від умов, викладених в оферті, то він рахується зустрічною офертою і операція не проводиться, і навпаки. В такому разі, банк-кредитор перераховує на коррахунок банку-дилера вільні на даний момент кошти по встановленим на початок операційного дня ставкам [10, с.100]. Отже, дилери, використовуючи свій досвід та знання ринку, можуть визначати потенційних кредиторів або позичальників.

3.2. Вплив нових продуктів на міжбанківський кредитний ринок

України

Останнім часом все більш широке розповсюдження отримує присвоєння рейтингів українським банкам незалежними міжнародними рейтинговими агентствами. При цьому важливою умовою включення банку до вибірки, на нашу думку, повинно бути присвоєння йому хоча б одного високого рейтингу будь-яким з міжнародних агентств. Включення у вибірку банків з високими рейтингами дозволить сформувати її тільки з банків — першокласних позичальників.

Запропонований підхід віднесення банків до вибірки виходячи із наявності високого міжнародного рейтингу відкриє ще й інші додаткові можливості. Зокрема, завдяки даній пропозиції, з'явиться можливість розраховувати

індикатори міжбанківського ринку не лише по всім банкам, а й також окремо по банкам «першої групи» та «другої групи», тобто більш та менш надійними позичальниками. Дана пропозиція безумовно має як практичну користь для учасників ринку, так і надає нові можливості для співвідношення оцінок аналітиками та дослідниками ринку. Реалізація даної пропозиції дозволить практично без додаткових зусиль оперативно формувати міжбанківські ставки.

Для світового фінансового ринку, в тому числі і для України, велике значення мають такі ставки міжбанківського ринку, як LIBOR та LIBID. О.І.Лаврушин у своїй праці визначає, що LIBOR – (London Interbank Offered Rate – Лондонська міжбанківська ставка пропозиції) – відсоткова ставка, по якій великі банки Лондона надають кредити в євровалютах першокласним банкам [51, с.94]. Ставка LIBOR виводиться по валютах найбільш розвинутих країн, а не тільки по фунту стерлінгу і долару, а також по кільком періодам. Дану ставку розраховує Асоціація британських банків на основі угод між відібраною групою банків Великобританії. Тож протягом досить довгого часу ставка LIBOR було основним індексом на міжнародному ринку позичкових капіталів, а також орієнтиром для встановлення іншими банками своїх кредитних процентних ставок.

Ситуація дещо змінилась із приходом єдиної валюти євро. Так банкіри країн євро зони запропонували ставку EURIBOR (European Interbank Offered Rate). Дану ставку в якості процентного індексу почали використовувати на європейському фінансовому ринку на початку 1999 року. Розрахунок даної ставки проводиться по групі 60 банків країн “єврозони”. Лондонські біржовики вважають що ставка EURIBOR є занадто високою, оскільки до індикативної групи банків, по якій вона розраховується включено деякі дрібні банки, які часом змушені дещо дорожче залучати міжбанківські кредити. Тому ведучі європейські банки все-таки віддають перевагу ставці LIBOR і майже не використовують в розрахунках ставку EURIBOR.

Відомою також у світі є ставка TIBOR (Токійська міжбанківська ставка). Євродоларовий TIBOR розраховується по 6 банкам: Bank of Tokyo, Sumitomo

Bank, Citibank, Fuji Bank, Dai-Ichi Kangyo Bank, Barclays Bank. Євройєновий TIBOR розраховується по 17 токійським банкам. Обидві ставки публікуються по кожному з “довідкових” банків на 1,2,3,6,9,12 місяців. Причому, подібно тому, як газета Financial Times публікує на 1-й сторінці єдиний (середній) 3-місячний LIBOR, так агентство Рейтер підраховує середній TIBOR, але відразу в трьох варіантах: середній по 5 банкам, середній по 10 банкам, середній по всім вказаним банкам (за виключенням двох найвищих та двох найнижчих значень) [51].

В Україні були спроби запровадження таких ставок - це KIBOR та KIBID. KIBOR (Kyiv Interbank Offer Rate) – середньозважена ставка міжбанківського кредитування, що розраховувалась незалежним аналітичним агентством за наданими міжбанківськими кредитами, мала різні значення для кількох строків (середньозважена процентна ставка пропозиції міжбанківських кредитів) [16]. KIBID (Kyiv Interbank Bid Rate) – визначалась як середня оголошена ставка за залученими міжбанківськими кредитами (середньозважена процентна ставка попиту на міжбанківські кредити).

Особливість українського міжбанківського ринку проявляється в тому, що на відміну від європейського ринку, для якого ставка LIBOR дійсно визначає умови більшості міжбанківських операцій, вплив визначених українських ставок на вітчизняний міжбанківський ринок є незначним. Відсоткові ставки по фактично укладеним угодам по видачі міжбанківських кредитів відрізняються від заявлених ставок на значно більшу величину, ніж фактичні ставки від LIBOR на зарубіжних ринках, а сама величина даної різниці визначається лише фактором ризику позичальника. Тому інформаційну цінність в умовах українського ринку мають не оголошені ставки, а фактичні ставки по конкретним відображеним у офіційній звітності банківських установ операціям по міжбанківському кредитуванню та розраховані на їх основі ставки.

Хотілося б зауважити, що в зарубіжній практиці оголошені ставки є досить близькими до фактичних ставок. В той час, як в Україні комерційний банк не обов’язково здійснюватиме операції по оголошеній ставці на міжбанківські

кредитні ресурси. Крім того, в умовах швидкої зміни кон'юнктури оголошені ставки KIBOR та KIBID деколи значно відрізнялися від ставок по фактично здійсненим операціям та не відображали реального стану речей на ринку міжбанківських кредитів. Але все ж таки дані ставки є необхідними на ринку міжбанківських кредитів.

На відміну від України в зарубіжній практиці ставка LIBOR розраховується на основі інформації про повідомлені Британською банківською асоціацією ставки, по яким банки, які є лише першокласними позичальниками, можуть отримати кредит у інших банків. Тому вважаємо за потрібне запровадити даний підхід до розрахунку індикаторів і у вітчизняній практиці.

Розвиток міжбанківського кредитування в Україні можливий за умови створення розгалуженої інфраструктури ринку міжбанківських кредитів, запровадження механізмів для зниження ризиків на даному ринку та збільшення довіри між банками, розширення спектру механізмів рефінансування, ефективної кадрової політики, щодо працівників, які працюють на ринку МБК. Зважаючи на це, за необхідне видається виокремити наступні напрями удосконалення відповідних елементів міжбанківських кредитних відносин, а саме:

1. Удосконалення організації ринку міжбанківських кредитів в Україні шляхом:

а) створення Міжбанківського кредитного об'єднання, як єдиного інформаційно-торгового середовища, яке надавало б послуги по купівлі-продажу міжбанківських кредитних ресурсів;

б) відкриття міжбанківського електронного магазину для забезпечення оперативності узгодження попиту та пропозиції на міжбанківські кредити та ознайомлення з інформацією, як по ринку міжбанківських кредитів, так і загальноекономічною;

в) створення централізованої аналітичної служби, яка б займалася професійним аналізом комерційних банків України, навчального та центру розрахунку індикаторів міжбанківського кредитного ринку.

2. Введення укладання форвардних та ф'ючерських контрактів на відсоткову ставку за міжбанківськими кредитами дозволить знизити ризики значних коливань відсоткових ставок на ринку міжбанківських кредитів.

3. Запровадження нового механізму забезпечення повернення міжбанківських кредитів, такого як безперечне списання з кореспондентського рахунку банку-позичальника коштів у разі не виконання ним своїх зобов'язань.

4. Удосконалення нормативної бази щодо міжбанківського кредитування, шляхом розробки та впровадження комерційними банками "Положення про порядок проведення міжбанківських кредитних операцій".

5. Введення у використання Національним банком України внутрішньоденних кредитів для забезпечення безперебійності функціонування платіжної системи та підтримання короткострокової ліквідності в середині операційного дня.

6. Вдосконалення структури банківської установи шляхом створення структурного підрозділу - сектору міжбанківського кредитування, для роботи на ринку міжбанківських кредитів. Доцільним є створення у складі даного сектору трьох відділів: кредитного, інформаційного та аналітичного.

7. Розробки комплексного та неперервного процесу підвищення кваліфікації для оновлення теоретичних, практичних знань та умінь працівників, які працюють на ринку міжбанківських кредитів. Для цього необхідно розробити класифікатор видів навчання для підвищення кваліфікації та сформулювати посадові вимоги до даних працівників банку в розрізі їх функціональної спеціалізації.

8. Вдосконалення технології атестації як постійно діючого елементу роботи, направленою на формування високопрофесійного кадрового складу керівників та спеціалістів для роботи на ринку МБК.

9. Удосконалення формування індикаторів міжбанківського кредитного ринку, шляхом приведення терміну розрахунку вітчизняних індикаторів до світових параметрів, вдосконалення вибірки комерційних банків тарозрахунк

індикаторів по банкам «першої групи» та «другої групи», тобто більш та менш надійними позичальникам.

Таким чином, запропоновані напрями розвитку міжбанківського кредитування в Україні, з нашої точки зору, сприятимуть становленню якісно нових взаємин між комерційними банками на ринку міжбанківських кредитів, підтримання

3.3. Перспективи розвитку ринку міжбанківського кредитування в Україні

Сучасні умови функціонування банківської системи вимагають нарощення капіталу банківських установ шляхом запозичення фінансових ресурсів на міжбанківському та фондовому ринках. У результаті проведення таких операцій формуються позикові кошти чи недепозитні зобов'язання перед кредиторами, ініціатором мобілізації яких виступає безпосередньо сама банківська установа.

Позичковий капітал відіграє важливу роль у забезпеченні банківських установ необхідним обсягом ресурсів у процесі управління їх ліквідністю. Проте варто зауважити, що такі кошти є кредитними і потребують повернення. Значення позичкового капіталу ще більше посилюється у сучасних нестабільних політичних та економічних умовах, за яких у більшості банківських установ зростає потреба в оперативних позичкових інструментах для здійснення виплат за своїми поточними зобов'язаннями.

Основними способами, за допомогою яких банківські установи формують позичений капітал, є мобілізація міжбанківських кредитів від інших банківських установ і Національного банку України на фінансовому ринку та емісія цінних

паперів власного боргу банку [13, с. 98]. Пропонуємо проаналізувати детальніше кожний із них.

Міжбанківський кредит є, з одного боку, є оперативним джерелом поповнення коштів банківської установи з метою підтримання кредитного потенціалу та поточної ліквідності, а з іншого – рентабельне вкладення вільних коштів. Саме міжбанківські кредити, з-поміж усіх існуючих у сучасних умовах фінансових інструментів, відзначаються швидкою реакцією на зміни кон'юнктури фінансового ринку. У такій ситуації банківські установи часто розглядають міжбанківський кредитний ринок як основу швидкого поповнення коштів для здійснення активних операцій на інших сегментах фінансового ринку.

Звернемо увагу, що метою залучення кредитів на міжбанківському ринку є збільшення потенціалу для розширення кредитної діяльності банківських установ з клієнтами, а також необхідність у підтримці та регулюванні ліквідності.

Роль міжбанківських кредитів у формуванні капіталу вітчизняними банківськими установами поступово зростає протягом тривалого періоду (табл. 3.1) . Упродовж 2014 року спостерігається зростання обсягу залучених міжбанківських кредитів, які станом на 01.01.2015 року склали 266,2 млрд грн, а упродовж року їх розмір дещо зменшився і на 01.01.2016 року становив 194,3 млрд грн, що пов'язано із нестабільною економічною ситуацією в банківській системі України.

Таблиця 3.1

Обсяги залучених коштів банківськими установами на міжбанківському ринку у 2009–2017 рр (млн. грн) станом на 31.12.2017*

Назва показника	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього банківських зобов'язань, млн грн	765127	804363	898793	957872	1085496	1168829	1150672	1132514	1172723
Залучені кошти банків на міжбанківському ринку, млн грн	47338	150056	194818	213710	208854	266225	194263	73938	50240
Відношення обсягу міжбанківських кредитів до загального обсягу зобов'язань банків, %	6,19	18,66	21,68	22,31	19,24	22,77	16,88	6,53	4,29

*Примітка: складено автором за джерелом [10;49]

Щодо валюти міжбанківських позик, то можемо зауважити, що співвідношення національної та іноземної валют приблизно однакове з невеликою перевагою на користь останньої. Так упродовж 2009- 2011 років прослідковується переважання залучених коштів банками на міжбанківському кредитному ринку в іноземній валюті, що пов'язано зі значними обсягами зовнішньої заборгованості вітчизняних банківських установ. Ситуація змінюється з 2012 року, коли банківські установи залучають міжбанківські кошти переважно у національній валюті. Однак у сучасних умовах розвитку економіки зовнішня заборгованість банківських установ постійно зростає і станом на 01.01.2016 року обсяг кредитів залучених банківськими установами в національній валюті на міжбанківському ринку склав 65886 млн грн, а в іноземній валюті – 128377 млн грн.

Варто зауважити, що міжбанківський кредит є оперативним методом залучення коштів, але водночас дорогим джерелом капіталу для банківських

установ. Ці кошти використовуються зазвичай для оперативного регулювання ліквідності балансу банку, а також для надання кредитів вигідним позичальникам [4, с. 177]. Сума, термін та відсоток за міжбанківським кредитом певною мірою також залежать від фінансового стану банку-позичальника, кола його власників, величини та рейтингу на фінансовому ринку. Однак визначальним чинником, який має вплив на формування ціни на кредитні кошти на міжбанківському ринку, є обсяг вільних коштів у кредитних установ.

У забезпеченні фінансової стійкості банківських установ значну роль відіграє також центральний банк. Рівень участі Національного банку України у формуванні капіталу банків залежить від цілей грошово-кредитної політики, яку він проводить у певний період часу, а також від інструментів, за допомогою яких він може кредитувати банківські установи. Національний банк України надає кредити рефінансування банківським установам за відсотковою ставкою, що не є нижчою, ніж облікова ставка, а також яка не підлягає коригуванню упродовж дії кредитного договору.

Наголосимо, що активною була діяльність Національного банку України щодо рефінансування упродовж 2014-2015 років. Значна девальвація національної грошової одиниці, ажіотажний попит на валюту, нестабільна політична ситуація в країні спричинили паніку серед населення, призвели до відтоку депозитних коштів з банківської системи, внаслідок чого переважна більшість банківських установ відчували проблеми із платоспроможністю і були не здатні виконувати свої зобов'язання. У таких умовах Національний банк України з метою підтримання ліквідності банківських установ надав кредити рефінансування станом на 01.01.2016 року на суму 61,4 млрд грн, що лише на 3 млрд грн менше, ніж у кризовому 2008 році (64,4 млрд грн) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Обсяг та структура кредитів з рефінансування банківських установ
України у 2009-2017 рр (млрд. грн) станом на 31.12.2017 ***

Інструменти рефінансування	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Загальний обсяг, у т. ч.:	64,4	5,2	28,9	97,6	71,5	222,3	61,4	51,26	41,25
– кредити «овернайт» (постійно діюча рефінансування);	12,7	0,2	2,1	28,7	19,8	95,2	49,2	18,4	22,9
– кредити, надані шляхом отримання тендера;	1,2	0,5	3,2	11,7	13,8	55,4	12,2	32,4	12,8
– через операц ii прямого репо;	0,5	0,1	23,6	56,7	36,0	20,4	-	-	-
– довгострокові кредити;	1,7	10,5	-	-	-	-	-	-	-
– кредити під програми фінансового оздоровлення;	46,9	3,4	-	0,5	2,0	28,2	-	-	-
– через операц ii своп.	1,4	-	-	-	-	23,1	-	0,49	5,5
Облікова ставка НБУ, %.	10,25	7,75	7,75	7,5	6,5	19,5	22,0	14,00	16,00

*Примітка: складено автором за джерелом [10;49]

Така ситуація вимагає від головного регулятора швидкої реакції на зміни, що відбуваються на грошовому ринку та своєчасного надання кредитів рефінансування тим банківським установам, які справді відчувають значну потребу у таких коштах і діяльність яких є системно важливою для функціонування вітчизняної банківської системи.

Зауважимо, що з метою зменшення впливу фінансових кризових процесів та забезпечення стабільності банківських установ Національний банк також активно надавав кредити фінансового оздоровлення на суму 28,2 млрд грн станом на 01.01.2015 року та за перше півріччя 2015 року на суму 11,7 млрд грн, які отримали 10 банків. Проте, як пізніше показала перевірка, вони виявились проблемними, позаяк значно погіршили ситуацію із ліквідністю та

платоспроможністю цих банківських установ. Також варто зазначити, що більшість кредитів надавалась із порушенням нормативно-правових актів, оскільки певна частина коштів була використана не за цільовим призначенням, а на кредитування суб'єктів господарювання [6, с. 219]. Національний банк надавав кредити рефінансування, використовуючи різні підходи до банківських установ щодо відсоткових ставок і умов погашення кредиту, а також значними були витрати коштів рефінансування на купівлю іноземної валюти, наслідком чого було ще більше посилення тиску на національну валюту.

У контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне також здійснити аналіз рівня облікової ставки Національного банку України, яка є основним інструментом грошово-кредитного регулювання і взаємопов'язана із політикою рефінансування. Облікова ставка протягом 2009-2013 років поступово зменшувалась, що свідчить про те, що метою політики Національного банку України було створення стимулів для повернення коштів вкладників у банківську систему та активізація кредитування банківськими установами реального сектору економіки. Так у 2009 році облікова ставка становила 10,3 %, а у 2013 році її рівень зменшився і склав 6,5 %.

Ще одним важливим методом формування позикового капіталу є емісія банківськими установами власних боргових зобов'язань, зокрема банківських облігацій та векселів. Однак зазначимо, що в Україні такі операції ще не набули широкого застосування. Цінні папери власного боргу банку займають незначну частку у структурі як сумарних пасивів, так і сумарних зобов'язань (табл. 3.3). Так їх обсяг упродовж 2017 року становив лише 0,8 % від усіх зобов'язань банківських установ.

Таблиця 3.3

**Динаміка емісії цінних паперів власного боргу банківськими
установами України з 2009-2017 рр. (млн. грн) станом на 31.12.2017 ***

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Сумарні банківські зобов'язання, млн грн	765127	804363	898793	957872	1085496	1168829	1150672	1132514	1172723
Сумарні пасиви, млн. грн.	880302	942088	1054280	1127192	1278095	1316852	1254385	1256298	1333831
Цінні папери власного боргу, млн грн	4407	2552	6013	10215	11799	4554	10905	12505	9456
Питома вага цінних паперів власного боргу у сумарних зобов'язаннях, %	0,58	0,32	0,67	1,07	1,09	0,39	0,95	1,1	0,8
пасивах, %	0,50	0,27	0,57	0,91	0,92	0,35	0,87	0,99	0,7

*Примітка: складено автором за джерелом [10;49]

Аналізуючи динаміку емісії вітчизняними банківськими установами боргових цінних паперів, можемо зауважити, що вона має чітку тенденцію до збільшення. Зокрема за 2009 рік банківськими установами було емітовано цінних паперів власного боргу обсягом 4407 млн грн, а за 2013 рік – 11799 млн грн. Упродовж 2015 року обсяг випущених цінних паперів власного боргу банку дещо скоротився і склав 10905 млн грн. Така ситуація, на наш погляд, зумовлена низькою дохідністю облігацій, оскільки залучення коштів від їх продажу відбувається за вищою відсотковою ставкою, ніж пропонується з початку розміщення, наслідком чого є небажання потенційних покупців купувати цінні папери.

Серед головних причин, які негативно впливають на розвиток операцій банківських установ з борговими цінними паперами власного боргу, можна назвати високий ризик втрати вкладених коштів, відсутність захисту прав та інтересів інвесторів, недоліки чинної податкової системи, недостатній рівень розвитку ринку цінних паперів, нестабільна економічна та політична ситуація в

країні тощо. Дослідження дає змогу зробити висновок, що ринок міжбанківського кредитування в Україні репрезентований більшою мірою моделлю кредитних відносин на рівні банків другого рівня. Національний банк України надає кредити банківським установам переважно лише у випадках суттєвих проблем із платоспроможністю чи ліквідністю на грошово-кредитному ринку.

Таким чином, умовою проведення ефективної політики рефінансування Національного банку України, на нашу думку, є своєчасне надання кредитів рефінансування банківським установам. Оскільки несвоєчасно проведений механізм кредитного рефінансування банків призводить до поширення паніки серед клієнтів банку, в якому спостерігається нестача ліквідних коштів для виконання своїх зобов'язань, а також ажіотажний відтік депозитних коштів з банківської системи, як це уже спостерігалось у кризовому 2008 році. Також важливим є проведення прозорої політики рефінансування Національним банком, яке повинно проявлятися у однаковому ставленні до усіх банківських установ та визначення чітких критеріїв, за якими банки могли б претендувати на першочергове одержання позикових коштів і на їх обсяги.

Щодо емісії облігацій, то не менш важливим способом утримання в обороті банківської установи таких коштів, на нашу думку, є їх конвертація в акції. Проте тут важливо зауважити, що з метою поповнення статутного капіталу банківські установи повинні здійснити випуск акцій, після чого вони зможуть обміняти їх на конвертовані облігації. Конверсія облігацій не є обов'язковою операцією, її власник самостійно приймає рішення щодо конвертації. Перевага конвертованих облігацій для їх власників полягає у тому, що вони мають змогу купити акції банківської установи у найбільш вигідний для них період часу та отримати певну частку володіння банком, ставши акціонером після настання визначеного строку. Банк, здійснюючи конвертацію облігацій, має можливість утримати раніше залучені кошти і розрахуватись із боргами за облігаціями власними акціями.

Можемо зробити висновок, що одним із головних факторів відновлення і підтримання економічного зростання в Україні є виважена грошово-кредитна політика Національного банку України. Основними завданнями його в сучасних умовах є орієнтація кредитної політики банківських установ на реальний сектор економіки, сприяння розвитку інвестиційного кредитування та стабілізація банківської системи загалом.

Вагоме значення для стабілізації економіки країни та виведення її з кризового стану мають ефективний контроль за переміщенням фінансового капіталу, своєчасне корегування обсягів грошових коштів, а також їх цільове призначення. Незважаючи на значні кроки, що здійснюються в цьому напрямі, необхідним залишається забезпечення довіри до курсової політики учасників ринку та сталого рівня ліквідності банківських установ, задовольняючи той попит, який формує кредитну пропозицію банків.

Наслідком чого повинно стати зменшення спекулятивних операцій на міжбанківському ринку. Перспективами подальших розвідок повинні стати дослідження ролі позикових ресурсів у процесі формування банківського капіталу в сучасних кризових умовах розвитку вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумувавши виконану роботу можна зробити висновок про те, що міжбанківський кредитний ринок відіграє важливу роль у формуванні ресурсів банківської системи і важливим компонентом фінансової системи країни в цілому.

В роботі було визначено, що міжбанківський кредитний ринок є категорією, яка характеризує частину грошового ринку, що забезпечує купівлю та продаж тимчасово вільних грошових ресурсів між суб'єктами даного ринку.

Серед основних тенденцій, котрими характеризується кредитний ринок України, можна виділити зменшення обсягів надаваних кредитів, значне

переважання обсягів кредитів, наданих резидентам над обсягами кредитів, наданих нерезидентам, найбільшим кредитуванням не фінансових корпорацій у розрізі секторів економіки та значне переважання залучених банківських ресурсів над власними.

Одним із головних факторів відновлення і підтримання економічного зростання в Україні є виважена грошово-кредитна політика Національного банку України. Основними завданнями його в сучасних умовах є орієнтація кредитної політики банківських установ на реальний сектор економіки, сприяння розвитку інвестиційного кредитування та стабілізація банківської системи загалом. Вагоме значення для стабілізації економіки країни та виведення її з кризового стану мають ефективний контроль за переміщенням фінансового капіталу, своєчасне корегування обсягів грошових коштів, а також їх цільове призначення. Незважаючи на значні кроки, що здійснюються в цьому напрямі, необхідним залишається забезпечення довіри до курсової політики учасників ринку та сталого рівня ліквідності банківських установ, задовольняючи той попит, який формує кредитну пропозицію банків. Наслідком чого повинно стати зменшення спекулятивних операцій на міжбанківському ринку. Перспективами подальших розвідок повинні стати дослідження ролі позикових ресурсів у процесі формування банківського капіталу в сучасних кризових умовах розвитку вітчизняної економіки.

На основі виявлених і проаналізованих кількісних та якісних тенденцій, котрі в даний час переважають на ринку міжбанківських кредитів, у магістерській роботі визначено організаційні та економічні напрямки удосконалення системи міжбанківського кредитування, що сприятимуть залученню в оборот надлишкової ліквідності комерційних банків та підвищенню ефективності використання банківських ресурсів, зниженню ризиків коливань відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами, а саме: введення укладання форвардних та ф'ючерсних контрактів на відсоткову ставку за міжбанківськими кредитами та запровадження нового виду забезпечення даних кредитів, як безперечного списання з кореспондентського рахунку банку-позичальника

коштів у разі не виконання ним своїх зобов'язань по міжбанківському кредитуванні.

Таким чином, теоретичне обґрунтування сутності та механізму міжбанківського кредитування, а також визначення ключових практичних засад оптимізації роботи банків на ринку міжбанківських кредитів дало змогу сформулювати в магістерській роботі, ґрунтовну концепцію удосконалення міжбанківського кредитування для ефективного функціонування банківської системи України та покращення її розвитку з завданням щодо стимулювання інтенсивного економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л. А. Роль міжбанківського кредитування у формуванні ресурсної бази банків в умовах глобалізації [Текст] / Л. А. Аврамчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2015. – №168.
2. Аналіз банківської діяльності : Підручник [Текст] / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; за ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2014. – 599 с.
3. Банківські операції : Підручник [Текст] / За ред. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2016. – 384 с.
4. Банківські операції : Підручник [Текст] / За ред. В. І. Міщенка, Н. Г. Слав'янської. – К. : Знання, 2016. – 727 с.
5. Бодрова, Н. Сек'юритизація активів як інноваційна форма рефінансування банків та проблеми її впровадження в Україні [Текст] / Н. Бодрова // Наука й економіка. – 2011. – №4(24). – С. 7-11.
6. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / В. К. Васенко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с
7. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: Навч. посібник [Текст] / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2014. - 463 с.
8. Вовчак, О. Сучасні інструменти реструктуризації вітчизняної банківської системи [Текст] / О. Вовчак, І. Осадчий // Вісник НБУ. – 2014. – №12. – С. 13-17.
9. Вознюк О. Б. Принципи і механізми регулювання світового та регіональних фінансових ринків / О. Б. Вознюк // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013. – № 2 (17). – С. 34 – 38.
10. Грошово-кредитна статистика [Електронний ресурс] : Національний банк України: офіційне Інтернет – представництво – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579

11. Гуляєва Л. П. Міжбанківські кредити в Україні: еволюція розвитку та проблеми сучасності [Текст] / Л. П. Гуляєва // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ. – 2005. – № 206. – Т. 1. – С. 207–215.
12. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] : Національний банк України: офіційне Інтернет – представництво – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208
13. Дзюблюк, О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації банками ресурсної політики [Текст]: монографія / О. Дзюблюк, Ю. Галіцейська. – Тернопіль, Вектор, 2012. – 208 с.
14. Дейсан, І. Міжбанківський кредитний ринок України на сучасному етапі [Текст] / І. Дейсан // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – №3(15). – С. 176-178.
15. Загорій, Г. В. Управління ліквідністю комерційного банку: дис. канд. ек. наук: 08.04.01 / Загорій Геннадій Володимирович – Одеса, 2015. – 246 с.
16. Заруцька О.П. Ринок міжбанківських кредитів та управління поточною ліквідністю комерційних банків / О.П. Заруцька // Финансовые риски. –2015. – №3(27). - С.43-45.
17. Жукова, Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 5-6. – С. 54-57.
18. Ивасенко А. Г. Межбанковский кредит: сущность, проблемы и перспективы развития [Текст] / А. Г. Ивасенко – М.: Вузовская книга, 1998. – 237 с.
19. Карчева, Г. Т. Удосконалення регулювання ліквідності банків на основі нових стандартів базельського комітету / Г. Т. Карчева // Вісник кредитно-економічного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; [відповід. ред. М. І. Диба]. – Київ: КНЕУ, 2011. – Вип. 2. – С. 57-65.

20. Кириленко В.Б. Міжбанківське кредитування як недепозитне джерело залучених ресурсів [Електронний ресурс] // Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2009_13/13_29.pdf
21. Коцовська Р. Р. Банківські операції: навчальний посібник [Текст] / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. - Нац. Банк України. Ун-т банк. справи. – К., 2016. – С. 456.
22. Кузьмак О. М. Міжбанківські кредити в Україні: еволюція розвитку та проблеми сучасності / О. М. Кузьмак // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ. – 2005. – № 206. – Т. 1. – С. 207–215.
23. Кузьмак О. М. Ставка рефінансування: сутність та економічна роль в банківській системі / О. М. Кузьмак // Финансы, учет, банки : сб. науч. трудов. – Донецк. – 2005. – № 11. – С. 191–196.
24. Кузьмак О. М. Дієвість міжбанківських кредитів в розвитку банківської системи [Текст] / О. М. Кузьмак // Тернопільський національний економічний університет. – 2008.
25. Ліквідність банківської системи України: науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 / В. І. Міщенко, А. В. Сомик та ін. – К.; Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 180 с.
26. Крилова, В. Складові процесу управління ліквідністю банку / В. Крилова, Р. Набок // Вісник НБУ. – 2008. – №6. – С. 24-26.
27. Ключко, Л. Проблемні банки в Україні, їх рефінансування та рекапіталізація в сучасних умовах [Текст] / Л. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №3(117). – С. 217-222.
28. Матовников М.Ю. Снижение процентных ставок – риски и возможности/ М.Ю. Матовников // Банковское дело. – 2011. - №10.– С.49-55.
29. Мельник О. Основні параметри грошово-кредитної політики та їх регулювання як засіб обмеження інфляції в Німеччині / О. Мельник // Вісник НБУ. – 2010. - №2. – С.12-14.

30. Михайлюк Р. В. Удосконалення організації міжбанківського кредитування в Україні [Текст] / Р. В. Михайлюк // Вісник НУБГП. – 2007. – № 2 (38). – С. 152-158.
31. Міжбанківський кредит [Електронний ресурс] : Національний банк України: офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123443&cat_id=123217
32. Мороз В. М. Національний банк та грошово-кредитна політика: [Текст] / В. М. Мороз. - Навч. посіб. – К.: Знання, 2002. – 215 с.
33. Монетарний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
34. <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=7682362>
35. Олійник, Д. М. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання: дис. канд. ек. наук: 08.04 / Олійник Дмитро Михайлович – Київ, 2012. – 192 с.
36. Операції комерційних банків [Текст] / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк. – 3-тє вид. – К.: Алерта; Львів: ЛБІ НБУ. – 2003. – 500 с.
37. Офіційний сайт Європейського центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ecb.europa.eu.
38. Офіційний сайт Федеральної резервної системи Сполучених Штатів Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.federalreserve.gov>.
39. Павелко А. В., Чугунов І. Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2015. № 2. С. 64–73.
40. Папаїка О. О. Банківські операції [Текст] / О. О. Папаїка, В. О. Орлова, А. Ф. Кононенко, О. В. Грицак, І. В. Попова та ін. – Донецьк. – 2010. – 145 с.
41. Петрук О.М. Банківська справа: навч. пос. / О.М. Петрук, Ф.Ф.Бутинєць. – К.: Кондор, 2014. – 461с.
42. Про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України положення від 27.07.2012 р. №327 [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0540-10>

43. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон України від 20.12.2005. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14/print1343214613873739>
44. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс] : Положення від 19.06.2012 р. № 259. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09>
45. Пруський О. Теоретичні та практичні аспекти удосконалення фінансово кредитного механізму / О. Пруський // Вісник ТНЕУ. – 2012. – № 4. – С. 57 – 65.
46. Северин М. Міжбанківський кредитний ринок України: формування та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Тернопільський інститут АПВ НААН: Інтернет-конференції. – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_16_17_chervnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni_na_uki/mizhbankivskij_kreditnij_rinok_ukrajini_formuvannjata_perspektivi_rozvitku/17-1-0-992
47. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг [Текст] : Навч. посібник. Реком. МОНмолодьспорт України для студ. ВНЗ / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 428 с
48. Скоморович І. Г. Рух грошових капіталів на міжбанківському ринку України [Електронний ресурс] / Національна бібліотека ім. І. В. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2008_4_2/82.pdf
49. Статистичні бюлетені Національного банку України за 2014-2017 рр. [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=71195
50. Твердохлібова Д. Моделі міжбанківських розрахунків: вплив на формування пропозиції грошей [Текст] // Економіка України. – 2016. – № 12. – С.29-38.
51. Тригуб, О. Особливості ціноутворення на ринку міжбанківського кредитування в Україні [Текст] / О. Тригуб, О. Стретович // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №5(144). – С. 44-50.

52. Чекмарева Е. Н. Формирование ценовых индикаторов межбанковского кредитного рынка: методология и практика [Текст] // Деньги и кредит. – 2007. – № 1. – С.31-39.
53. Шульга Л. В., Землячова О. А. Управління кредитним ризиком [Електронний ресурс] // Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2010_1/part1/15.
54. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності [Текст] : Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 311 с.

**Показники, що використовуються в ході аналізу операцій з
міжбанківського кредитування**

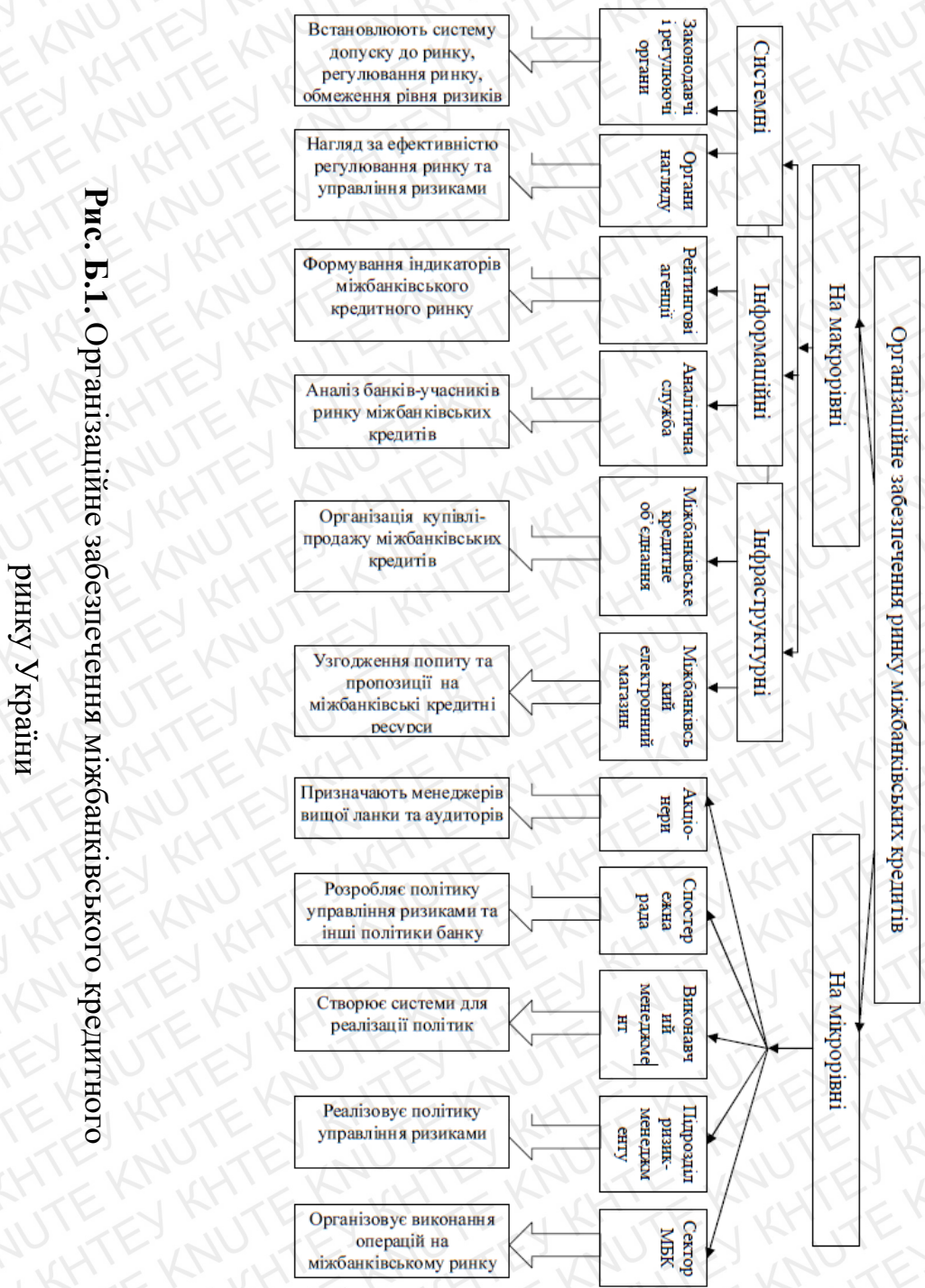
Показники	Формула розрахунку	Значення складових	Економічна інтерпретація
1. Абсолютний приріст	$Y1 - Y0$		На скільки грн. в звітному періоді у порівнянні із базисним змінився обсяг показника
2. Темп росту	$Y1 / Y0$		У скільки разів у звітному періоді у порівнянні з базисним змінився показник
3. Темп приросту	$(Y1 - Y0) / Y0 * 100$		Наскільки % змінився показник у звітному періоді в порівнянні з базисним
4. Додаткова процентна маржа	$\Delta M = MK - RSS$	МК – величина маржі, яку отримає банк після трансформації ресурсів; RSS – доходи, які отримає банк при розміщенні всього об'єму змінної частини поточних ресурсів на міжбанківському кредитному ринку	Визначає ефект трансформації змінної частини поточних ресурсів в складі стабільних та керованих ресурсів

Продовження таблиці А.1

5. Доходи, які отримає банк при розміщенні всього об'єму змінної частини поточних ресурсів на міжбанківському кредитному ринку	$RSS = VSS * ISS * t$	VSS – обсяг активних міжбанківських операцій; ISS – процентна ставка за розміщеними міжбанківськими кредитами; t – термін, за який проводиться розрахунок	
6. Доходи, які отримає банк при розміщенні всього об'єму змінної частини поточних ресурсів на міжбанківському кредитному ринку	$RSS = m * ISS * t$	m – математичне очікування залишків на рахунках лоро	
7. Процентна маржа	$MK = RCK - ESP + RSSK$	RCK – доходи від розміщення змінної частини поточних ресурсів, отриманих на міжбанківському кредитному ринку, у строкові активи; ESP – витрати за отриманими міжбанківськими кредитами для покриття тимчасового дефіциту ресурсів; RSSK – доходи, отримані від розміщення змінної частини поточних ресурсів у міжбанківські кредити	Процентна маржа коли банк направить умовно постійні залишки на кореспондентських рахунках лоро у кредити

Продовження таблиці А.1

8. Додаткові витрати на запозичення міжбанківських кредитів	$ESP = VDR * ISP * t$	VDR – середня величина дефіциту ресурсів при збільшенні рівня цільового кредитування за рахунок змінної частини поточних ресурсів міжбанківського кредитного ринку; ISP – середня процентна ставка за запозиченими міжбанківськими кредитами.	
9. Ефективності використання міжбанківських кредитів	$Д_{МБК} = \frac{\text{Доходи за наданими МБК}}{\text{Середні залишки наданих МБК}}$		Значення даного показника потрібно зіставляти із загальною дохідністю всіх активних операцій банку
10. Коефіцієнт отримання МБК	$К_{\text{отрМБК}} = \frac{\text{МБК}_{\text{отримані}} + \text{ЦК}}{K} 100\%$	МБК_{отр} — загальна сума отриманих банком міжбанківських позик, включаючи депозити; ЦК — загальна сума залучених централізованих коштів; К — капітал банку.	
11. Коефіцієнт надання міжбанківських позик	$К_{\text{над}} = \frac{\text{МБК}_{\text{надані}}}{K} 100\%$	МБК _{надані} — загальна сума наданих комерційним банком міжбанківських позик	

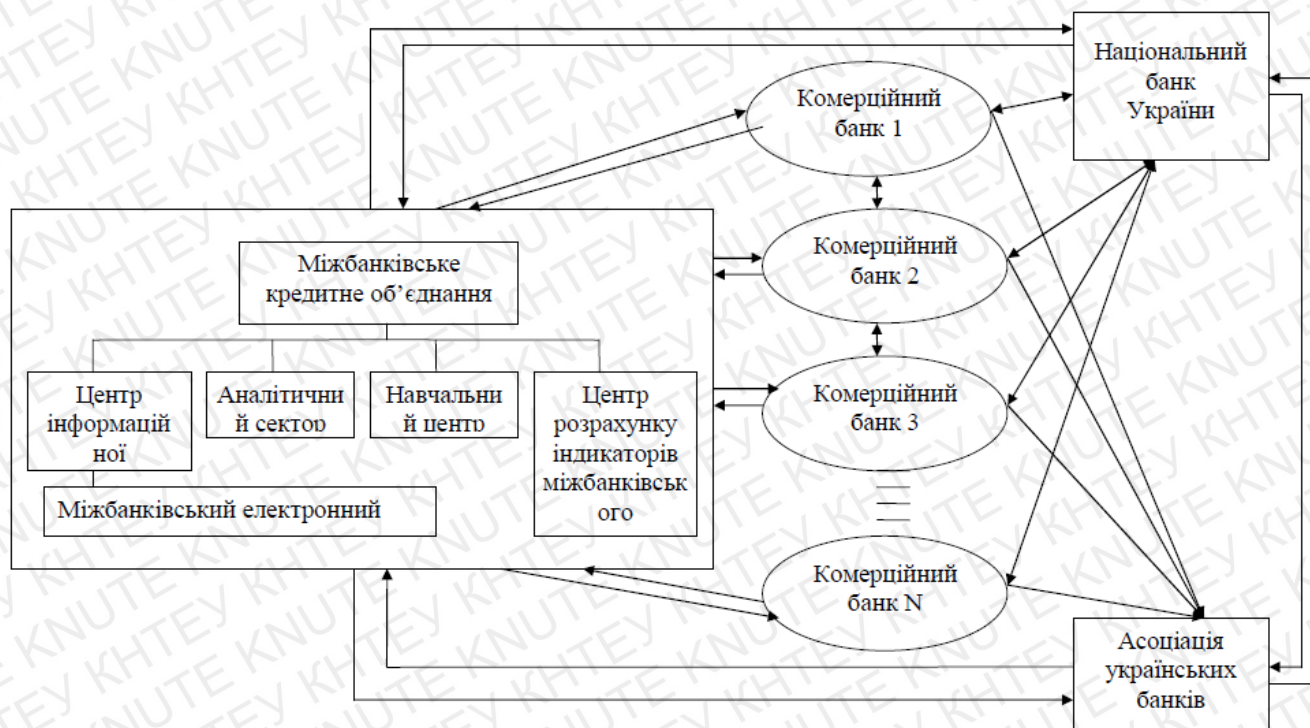

Рис. В.1. Модель функціонування міжбанківського кредитного об'єднання